

Spremnost za pomoć u Njemačkoj je velika, u Bruhkebelu,²⁾ Bofendenu, Glajhenu, Nojminsteru (Neumünster), Kilu (Kiel), Forchajmu (Phorzheim), Gelsenkirhenu (Gelsenkirchen), Jeferu (Jever), Lanštajnu (Lahnstein), Majncu (Mainz), Leonbergu, Švandorfu (Schwandorf), Ahernu (Achern), Fridrihshafenu (Friedrichshafen), Drezdenu (Dresden), Vajdi (Weida), Osterode/Harcu (Osterode/Harz), Hamburgu, Berlinu, Minhenu, Oberamergau (Oberammergau), Bad Sodenalendorfu (Bad Sooden-Allendorf), Nojenkirhen (Neuenkirchen), Bilefeldu (Bielefeld), Krefeldu, Flensburgu, Frankfurtu na Majni (Frankfurt am Main), Hanoferu (Hannover), Hamu (Hamm), Oldenburgu, Sarbrikeni (Saarbrücken), Dizeldorfu (Düsseldorf) i drugim. Ipak, izgleda da je isto toliki broj ravnodušnih, a što bi mnoge hiljade ljudi moglo stajati života.

2) Imena gradova, iz zahvalnosti podebljao prevodilac.

Aida Daidžić

BOSNA JE BILA "MALA EVROPA"

Poznavala sam jedno dijete. Imalo je san, sasvim običan, svakodnevni san. Htjelo je da promijeni svijet. Živjelo je u gradu u kome su crkve, džamije i sinagoge stajale jedna pored druge.

Tada je ramišljalo: "Zašto na ovom svijetu nema mira? Zašto uvijek izbijaju svade među različitim religijama? U mom gradu ipak svi žive zajedno, stanovnici sve blagane slave zajedno. Muslimanske porodice posjećuju jevrejske, srpske porodice posjećuju hrvatske i obratno".

Zašto ne bi svi mogli isto kao i u Bosni, mirno živjeti zajedno. Tada je za njega bilo sasvim moguće i da svetkuje zajedno sa ostalim.

Nije li mu tada palo na pamet da je to, takođe, težnja moderne Evrope? Nije li Bosna bila "Evropa u malom" koja već funkcionise i to stotinama godina?

Tada je razmišljalo tako. Ovo je primjer iz prošlosti za budućnost. Bosna je nešto dala svijetu: dokazala je da princip zajedničkog života može funkcionisati i da funkcionise.

Tako je sanjalo dijete svoj mali, vlastiti san. Osjećalo se ponosno i izabrano što je upravo u Sarajevu rođeno kako bi moglo uživati ovaj način života.

Postalo je veliko. Postala je arhitektica. Radila je na Univerzitetu i pripremala projekat sa temom "Sastajalište Istoka i Zapada".

Šta se potom dogodilo, ne treba ni pričati.

Dijete je očajno pokušavalo pomoći svom narodu i svojoj zemlji. Na početku uopšte nije znalo: Kako? Kako je moguće uopšte pomoći?

Bilo je bijesno na glupe idiote, koji su samo na Sarajevo bacili tri tone granata, kako bi razorili princip ZAJEDNIČKOG ŽIVOTA - jedini princip koji omogućava da i dalje živimo na ovoj planeti.

Bilo je bijesno na svijet koji je samo posmatrao.

Prestalo je biti dijete.

Ali, san, san je još uvijek tu.

Jedna, iz Sarajeva, zauvijek.

APEL BOSANSKOHRVATSKOG MIROVNOG POKRETA

Pomozite nam da zimu strahota i smrti učinimo zimom nade, mira i dobrote!

Stotine hiljada žrtava među civilnim stanovništvom odnijee oštra zima i brutalnost ratnih zločinaca u Bosni i Hercegovini i na okupiranim područjima Hrvatske. Krajnjom ravnodušnošću, sada već drugu godinu, međunarodna zajednica odlaže poduzimanje odlučnih mjera, podržavajući istrjebljenje čitavih naroda koje vrši srpsko-crnogorska vojska. I to, usred Evrope!

Pozivamo sve humanitarne organizacije, sve vjerske zajednice, sva radnička udruženja, sve vladine i nevladine organizacije. Pomozite nam u spasavanju ljudskih života, vašom spremnošću za trenutnu humanitarnu pomoć svim preživjelim.

ZAHTIJEVAMO:

1. Mirovne snage (NATO i OUN) moraju u okupiranim područjima Bosne i Hercegovine, u okupiranim područjima Hrvatske i na teritoriji Srbije i Crne Gore zatvoriti sve koncentracione, zarobljeničke i radne logore i tamo zatočena lica osloboditi.
2. Mirovne snage (NATO i OUN) moraju okončati opsadu svih okruženih gradova i sela u Bosni i Hercegovini, kao i na okupiranom dijelu Hrvatske.
3. Mirovne snage (NATO i OUN) moraju osigurati humanitarne koridore za neprekidno dopremanje pomoći svim selima i gradovima Bosne i Hercegovine.
4. Mirovne snage (NATO i OUN) moraju se stacionirati na granicama Bosne i Hercegovine i Hrvatske prema Srbiji i Crnoj Gori.
5. Mirovne snage (NATO i OUN) moraju razoružati sve neregularne vojne i policijske grupe u Bosni i Hercegovini, te na okupiranim područjima Hrvatske.
6. Mirovne snage (NATO i OUN) moraju osigurati kontinuiran i bezbjedan povratak svih izbjeglica i prognanika u njihova sela i gradove,

te osigurati njihovu zaštitu, kako u Bosni i Hercegovini, tako i na okupiranim teritorijama Hrvatske.

Vašom aktivnom podrškom uspječemo zimu strahota i smrti pretvoriti u zimu nade, mira i dobrote.

POTPISALI: "Bedem ljubavi" - "Majke za mir", Hrvatska; "Bedem ljubavi" - "Majke za mir", Bosna i Hercegovina; Hrvatska liga za mir; Hrvatski antiratni pokret; Liga za mir, Sarajevo; Forum žena - Dubrovnik; Hrvatski komitet za ljudska prava; "Ljekari za mir", Hrvatska; "Bosansko društvo za Ujedinjene nacije"; Hrvatski savjet za evropski pokret; Crveni krst/križ/polumjesec Bosne i Hercegovine; Evangelistička humanitarna organizacija Hrvatske; Karitas Zagrebačke dijeceze; Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske "Preporod"; Jevrejska opština Dubrovnik; dr. Milan Štern, član Jevrejske općine Sarajevo, dr. Slobodan Lang, član Jevrejske općine Zagreb, predsjednik "Šalom"-a i Frajburške asocijacije; Zajednica izbjeglih i prognanih Hrvata iz Vojvodine; Zavičajna zajednica Prijedorske regije; Zavičajni klub Jajce; Udruženja manjina (Mađara, Rusina, Ukrajinaca, Čeha, Slovaka, slavonskih Talijana, te Nijemaca i Austrijanaca) u Hrvatskoj; Hrvatske opozicione partije: Hrvatska socijalno-liberalna stranka, Hrvatska seljačka stranka, Hrvatska nacionalna partija, Kršćanska demokratska stranka Hrvatske i Matica Hrvatska.

**DOZVOLJENI
GENOCID,
JULI 1995.**

Enklave
Srebrenice i Žepe
dugo su
odolijevale
velikosrpskom
okružanju. U
1993. godini
Ujedinjene nacije
su ih proglasile
svojom
zaštićenom
zonom, a
Srebrenicu još i
demilitarizovanom.
Dvije godine
kasnije UN su
pale na ispitu.
Njihove "zaštite"
trupe nijerno su
posmatrale
velikosrpski
zločin nad
bespomoćnom
masom.

**DOZVOLJENI
GENOCID,
JULI 1995.**

Administracija
Organizacije
Ujedinjenih
nacija, komande i
trupe
UNPROFOR-a,
prema mnogim
svjedočenjima, ne
samo da nisu
zaštitile
stanovnike ove
"zaštićene"
enklave, nego su
u težnji da je se
oslobode i zločin
dozvole. Na slici:
zdravica, na
mjestu zločina
oficir UN
Karemaris i ratni
zločinac Mladić.

"DOZVOLJENI GENOCID", JULI 1995.

Slike užasa ponovo obilaze svijet. Svjetska štampa je objavila mnoge pojednosti ovog stravičnog postupka. Časopis "LE NOUVEL OBSERVATER" br. 1.619, od 16. do 22.11.1995. godine objavio je dokumentovanu reportažu o zločinu u Srebrenici i Žepi. Na slici: majka sa djetetom na naslovnoj strani časopisa.

DOZVOLJENI GENOCID, JULI 1995.

U gradiću sa 8.000 stanovnika, u nemogućim uslovima okruženja živjelo je više od 40.000 stanovnika Srebrenice i okoline u uvjerenju da su zaštićeni Rezolucijom Savjeta bezbjednosti i prisustvom trupa Ujedinjenih nacija. Kad su iznevjereni, dvije bespomoćne kolone krenule su u neizvjesnost.

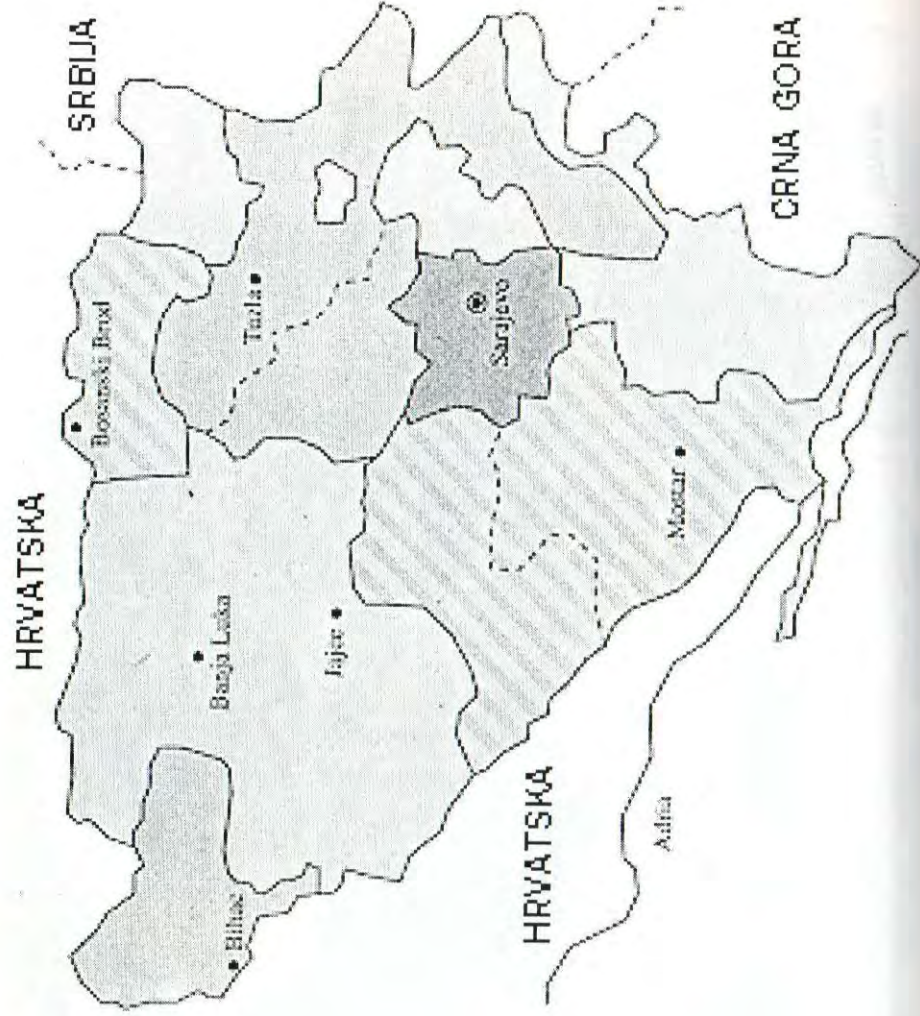
DOZVOLJENI GENOCID, JULI 1995.

Više od 5.000 Srebreničana još se smatra nestalim. Još u toku mjeseca jula 1995. godine velike sile i organi Ujedinjenih nacija znali su da se mnogi od njih nalaze u, satelitskim snimcima utvrđenim, masovnim grobnicama. Na slici: dvije masovne grobnice kod Nove Kasabe.

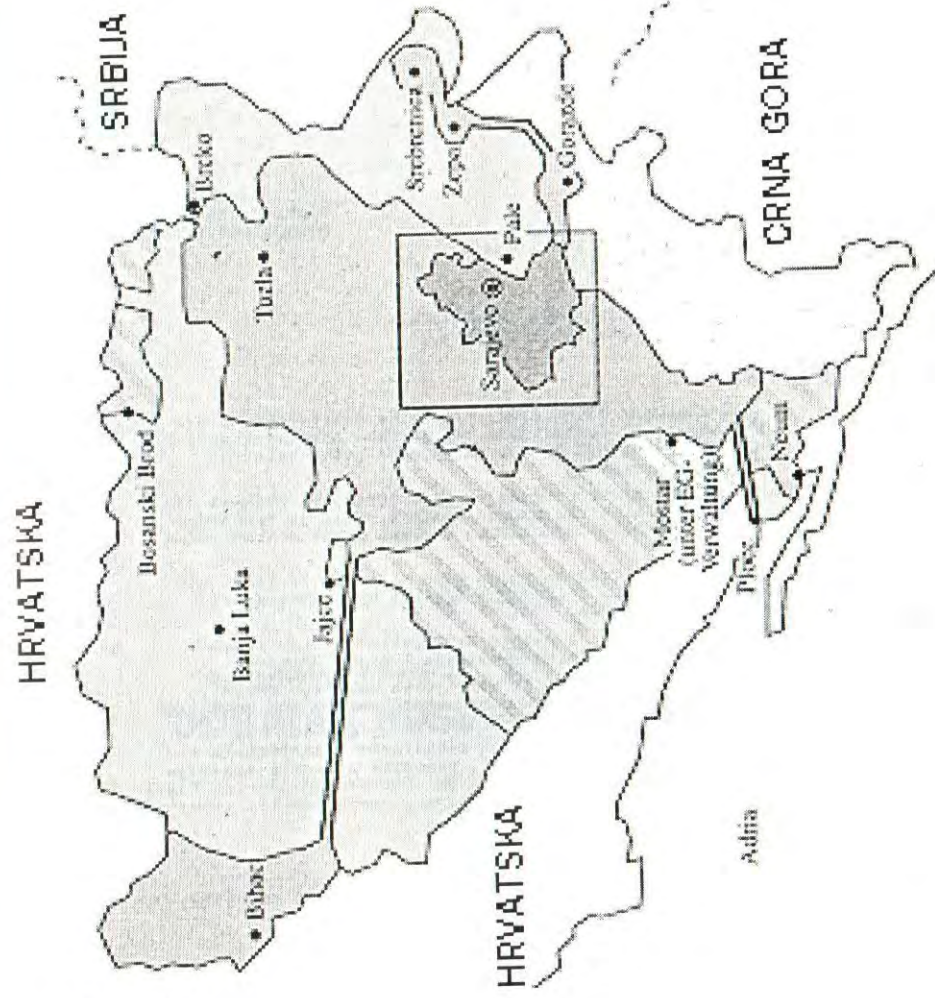
**PODJELA BOSNE, NAGRADA AGRESORU
VENS-OVENOV PLAN**

Vens-Ovenov plan podjele Bosne i Hercegovine iz januara 1993. godine, na 10 nacionalnih kantona.

**PODJELA BOSNE, NAGRADA AGRESORU
OVEN-STOLTENBERGOV PLAN**

Vens-Stoltenbergov plan podjele Bosne i Hercegovine iz juna 1993. godine. Unija tri etničke države. Razgraničenje prema trenutnim linijama fronta.

Tilman Cilh,

MASOVNA SILOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI ¹⁾

Govorimo o silovanju oko možda pedeset hiljada, možda šezdeset, a možda - kako neki tvrde - više od stopeneset hiljada žena. Čekali smo dugo na ovu diskusiju. Društvo za ugrožene narode upozorilo je na silovanja i na njihovu sistematiku još prije nekoliko mjeseci.

Podsjećam da je na to prvi upozorio američki Jevrej, novinar Roy Gatman (Roy Gutman). Gatman je zacijelo prvi specijalista na polju istraživanja genocida. On mnogo više zna od svih, na ovom polju aktivnih institucija Zapada. Zajedno sa kamermanom, Nijemcem Kajzerom (Andree Kaiser) imao je hrabrosti da ode u ova područja i početkom avgusta 1992. između ostalog, na ovu situaciju upozorio je niz vodećih njemačkih časopisa i novina. Njegovi izvještaji su obišli svijet. Međutim, ni u Njemačkoj im nije posvećena nikakva pažnja.

U vezi s predmetom rasprave posebno treba pomenuti Konvenciju Ujedinjenih nacija o sprječavanju i kažnjavanju genocida. Ovu Konvenciju smo, doduše, već jednom prihvatili. Nastala je kao posljedica zločina Trećeg Rajha. Međutim, nikada i nigdje nije primijenjena. Posmatrajući sudbinu ove Konvencije, možemo ocijeniti šta bi se desilo ako bismo prihvatili Konvenciju protiv silovanja. Drugim riječima, primaran cilj bi trebalo da bude pomaganje žrtvama i zaustavljanje ludila. A, budući da je i to izuzetno važno, tek tada može nastupiti teoretski, zakonodavni rad na takvim konvencijama.

Ovdje smo suočeni sa sasvim konkretnom situacijom. Ako ukratko skiciram pojedine etape ovog genocidnog zločina, sami možete prosuditi u kojoj mjeri to podsjeća na situaciju Jevreja tridesetih i četrdesetih godina. Ovo vrijeme se nameće kao paralela. Zbog toga želim sasvim jasno reći:

1) Govor Tilmana Cilha (Tilman Zülch) u njemačkom Parlamentu decembra 1992. godine. Preuzeto iz knjige autorice Marije Velzer (Maria von Welser) AM ENDE WÜNSCHT DU DICH NUR DER TODT - MASENVERGEWALTIGUNGEN IN DEN BALKANKRIEG ("NA KRAJU POŽELIŠ JOŠ SAMO SMRT" - MASOVNA SILOVANJA U RATU NA BALKANU), Droemersch Verlaganstalt Th. Knaur, juli 1993.

Ovih pedeset, šezdeset ili stopedeset hiljada žena nisu samo žene. One su u Bosni majke, sestre i snahe. To stradanje žena je samo dio stradanja Bošnjaka.

Pada u oči, a na to je Gatman uvijek ukazivao, da među izbjeglim i prognanim ženama ima ekstremno malo mladih žena između petnaest i dvadesetpet godina, one jednostavno nedostaju. Znamo da se Bošnjaci rasipaju - nastanjuju se od Malezije do Kanade. To je užasna sudbina. Među njima je relativno malo mladih žena.

Društvo za ugrožene narode, zajedno sa Institutom za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz Sarajeva (i njegovim centrom u Zenici), koji nezapaženo već mjesecima radi ono što gospodin Vizental (Wiesenthal) radi za jevrejske žrtve u drugom svjetskom ratu, procjenjuje da je u Bosni ubijeno dvije stotine hiljada ljudi, žena i djece. To su još procjene, ali - to se mora naglasiti - u međuvremenu se skupilo dosta statističkog materijala.

"Etničko čišćenje" je užasna riječ. Ona ne znači ništa drugo nego genocid, uništavanje i protjerivanje nesrpskog stanovništva iz područja, suverenih država i autonomnih regija na koje Srbija polaže pravo kako bi stvorila veliku Srbiju. Ne trebamo se varati. U Hrvatskoj nisu ni u kom slučaju samo Hrvati žrtve ove politike. To su, takođe, Mađari i Talijani u Slavoniji, Ukrajinci, Ruteni, Česi i Slovaci. I posljednji etnički Nijemci su prognani ili izbjegli. U Bosni su, naravno - to se može dokazati - Bošnjaci u prvom redu žrtve. S njima, međutim, strada i hrvatsko stanovništvo izvan Hercegovine, gdje su Hrvati na vlasti. S njima trpe zajedno i Romi, koji su u procentima devedeset posto muslimani. Mora se poći od toga da se među žrtvama nalaze i hiljade Roma. Naravno dosad ih nije niko brojao, to je teško, pošto su njihova imena ista kao imena Bošnjaka islamske vjere. Pri istraživanju se ne obraća pažnja da li se radi o registriranju žrtava Roma ili Bošnjaka.

Oznakom "etničko čišćenje" u koncentracionim logorima pravimo razliku prema terminu "ratni zarobljenici", koji u posljednjem izvještaju koristi Amnesty internešenel (Amnesty International). Veliki dio ljudi koji se nalazio u koncentracionim logorima - moramo izričito naglasiti: radi se o logorima smrti - bili su civili koji su u logore smrti odvedeni direktno iz njihovih kuća. Velika većina hrvatskih i bošnjačkih sela je razorena. U velikim dijelovima istočne, zapadne i sjeverne Bosne ova sela su napadnuta,

u većini slučajeva artiljerijom, ili su jednostavno opkoljeni od strane četnika i jedinica armije, tako da je njihovim stanovnicima onemogućena svaka odbrana. Vodeće ličnosti često su likvidirane na licu mjesta. Muškarci su odvođeni u koncentracione logore, a često su i na putu u logor počinjeni masakri i egzekucije.

Postoji dobro smišljen sistem koncentracionih logora i logora smrti. U svim ovim logorima bili su srpski oficiri. To, dakle, nije slučajno. Logori su bili u Omarskoj, u Keratermu, u luci za rasute terete - Brčko, gdje su ubijene hiljade ljudi. U Omarskoj je ubijeno hiljadu do dvije hiljade ljudi; u Keratermu, prema procjenama, između petstotina i hiljadupetsto ljudi, u Luci-Brčko tri hiljade ljudi. Posljednji navedeni logor mogao je da primi navodno samo hiljadu ljudi, to znači da se mora poći od toga da je logor tri puta istrijebljen.

Tužno je da u takvim slučajevima niko ne vodi brigu o žrtvama. Kao što danas i ovdje nije predviđeno da govore Bošnjaci - glavne žrtve genocida, i kao što još nismo saslušali jednu od dvije planirane žrtve silovanja. Ni bosanske organizacije za ljudska prava nisu mogle doći do riječi na međunarodnom planu. Opet se ponavlja ono što se događalo krajem maja i početkom juna. Izvještaj sa popisom stotinudvadeset logora, sa više od stotinu hiljada žrtava i devetipo hiljada ubijenih poslan je Ujedinjenim nacijama, UNHCR-u, Međunarodnom crvenom krstu i, mislim, Amnesti internešenelu.²⁾ Ni jedna od ovih organizacija nisu ga iskoristile. UNHCR i Međunarodni crveni krst, zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama i velikim dijelovima mirovnog pokreta, suprotno saznanjima, mjesecima su izjednačavali zločin genocida na jednoj strani s povredama ljudskih prava i teškim ratnim zločinima na drugoj strani. Gdje bismo mi stigli, molim vas lijepo, za vrijeme drugog svjetskog rata, da nismo pravili razliku između Aušvica (Auschwitza) i užasnih zločina koji su učinjeni Nijemcima i drugima na strani Nijemaca, tako da je rečeno da su uzrok nacionalsocijalisti i da se oni moraju suzbiti?

Sada nešto o deportaciji: U ljeto 1992. na vrućini dojenčad, žene, djeca, iznemogli, stari - ukoliko prethodno nisu bili likvidirani - transportirani su u zatvorenim teretnim vagonima, tamo-amo kroz cijelu Bosnu. Vagoni su ostajali ponekad danima da stoje. Kad su, kasnije otvarana, iz njih su

2) Premda mi je to bolno, u ovu grupu sam uključio i organizaciju kakva je Amnesty internešenel, koju lično gotovo više cijenim od bilo koje druge organizacije na svijetu.

ispadala mrtva tijela. Jedna druga vrsta deportacija vršena je autobusima i kamionima, u kojima je pretežno transportirano žensko stanovništvo.

Otkad je, nažalost zatvorena hrvatska granica, postoji još samo jedan izlaz, kod Turbeta, iznad Travnika, gdje se ti ljudi ostavljaju na milost i nemilost. Muški zatočenici se strijeljaju vrlo često još pri transportu. Ubijanje mladih, vojno sposobnih muškaraca predstavlja paralelu silovanjima žena u Bosni. To se sprovodi u velikom broju. Između Travnika i ovih drumova kojima se sprovode ljudi nalazi se brdo Šešnica. Tamo se nalaze specijalne uniformirane srpske interventne trupe - gospodin Gatman ih je upoznao prije tri, četiri sedmice. One ne nose nikakve oznake i pretražuju još jedanput ove napaćene ljude. Žene koje im se dopadnu, izdvajaju iz transporta. Starije i povrijeđene muškarce bacaju s velikih visina u provalije. Samo na tom mjestu nalazi se masovna grobnica u kojoj se nalazi između dvije i pet hiljada ljudi. U međuvremenu postoji jedna duga lista masovnih grobnica koja se konačno mora ispitati. Potvrđeno je njihovo postojanje u Vukovaru, u Hrvatskoj.

Želim nešto reći o Bošnjacima koji su ostali na svojim ognjištima u istočnoj, zapadnoj i sjevernoj Bosni. Želim posebno govoriti o određenoj regiji, naime o Prijedoru odakle je jedna žena koja je bila ovdje. Od stodvadeset hiljada stanovnika u Prijedoru je bilo šezdesetsedam hiljada nesrpskog stanovništva. Od toga danas tamo živi samo tri hiljade. Najozloglašeniji koncentracioni logori kao Omarska i Keraterm nalazili su se u ovom regionu. Mnogi od njih su pobjegli u logor Trnopolje, gdje je navodno bilo sigurnije, a i tamo su ubijene stotine ljudi.

Kakva je sada situacija s onim Bošnjacima koji su ostali? Za njih vrijede posebni zakoni. Ulicama mogu prolaziti samo u određeno vrijeme. Oni su izgubili sve svoje vlasništvo. Morali su potpisati da svoju zemlju, kuće, auta, svoja mala preduzeća predaju srpskim okupacionim vlastima. I dalje su izloženi ubijanju, silovanjima, pljačkanjima i mučenjima. Procjenjuje se da se u Banja Luci dnevno desi između pet i petnaest ubistava. Oni su, dakle, ljudi četvrte klase. Izgleda da je tako - mi upravo nastojimo to ispitati - da je plaćanje visokih deviznih iznosa predstavnicima trupa Ujedinjenih naroda u regiji jedna od malog broja mogućnosti da se iziđe iz tog regiona. Govorio sam s velikim brojem ljudi. Mnogi su mi rekli da se za transport preko hrvatske granice plaća između pet i deset hiljada njemačkih maraka.

Pomenuo sam listu od šezdeset masovnih grobnica. Moramo poći od toga da su gotovo svuda na okupiranim područjima počinjeni manji i veći masakri nad Bošnjacima, ali takođe i nad hrvatskim stanovništvom - kako smo posljednjih dana čuli - ali i nad bosanskim Romima. Podsjećam opet na vrijeme između 1933. i 1940. godine. Sistematski se likvidira islamska elita (ulema). To smo u posljednje vrijeme nešto bolje istraživali za prijedorski okrug. O tome više možete pročitati u našoj Dokumentaciji.³⁾ U Prijedoru su, kaže se, nestali gradonačelnik, dva ginekologa, jedan vlasnik galerije i još neki pojedinci. Dobili smo onda drugu listu na kojoj se nalazi pedeset sedam nestalih ljudi. U međuvremenu su nam bivši zatočenici koncentracionog logora iz Omarske potvrdili da je rukovodeći sloj Bošnjaka ubijen.

Ukazujem i na sistematsko razaranje objekata islamske zajednice. Razoreno je 90 procenata džamija, veliki dio katoličkih crkava. Ubijeno je 70 hodža, islamskih svećenika. Islamski svećenici su poseban objekat agresije. U većini slučajeva stanovništvo je uspjelo pobjeći u inostranstvo.

Znate da se barata s različitim brojevima prognanika. Jednostavno sada je jasno, većina bosanskog stanovništva su ili izbjeglice ili prognanici. U Zenici, u srednjoj Bosni, oko sto pedeset hiljada ljudi ovisno je od isporuke prehrambenih sredstava koja dolaze konvojima. Ostale mogućnosti prehrane ne postoje. Sada se mora računati s tim da dnevno umire najmanje petstotina ljudi od gladi, iznemoglosti ili od zaraza.

Dozvolite mi da nešto na kraju pozitivno kažem, pošto mi, kao organizacija za ljudska prava, ne bismo trebali samo kritizirati. Mislim da je priznanje jednog broja država bivše Jugoslavije prošle godine zaustavilo barem agresiju na Hrvatsku. Mislimo takođe da se vlada Savezne Republike Njemačke u međuvremenu povukla i da nije moguće zaobići intervenciju Ujedinjenih naroda. Za Somaliju je upravo donesena odluka o intervenciji.

Na kraju ću još pomenuti da je vlada Sjedinjenih Američkih Država zaključila, a da je Stejt department informirao odgovarajuće faktore da se saznanja o povredama ljudskih prava i koncentracionim logorima sistematski trebaju prikrivati i ne iznasti u javnost. Onaj ko je u to bio

3) Tilman Zülch, "ETNISCHE SÄUBERUNG" - VÖLKERMORD FÜR "GROSSSERBIEN" (Tilman Cih, "Etničko čišćenje" - Genocid za "veliku Srbiju"), Dokumentacija Društva za ugrožene narode. Luchterhand, Hamburg 1993.

upućen, jedan visoki dužnosnik Ministarstva spoljnih poslova u međuvremenu je podnio ostavku i jasno se izjasnio u vezi s tim.⁴⁾

Na kraju želim da odgovorim na pitanje: Što se može učiniti za ove žene? Mogu se učiniti dvije stvari.

Prvo, o čemu su mnogi govorili, mislim da Rupert Nojdek (Rupert Neudeck) može svojim savjetima mnogo pomoći, da Bosanke formiraju centre i iznađu mogućnosti za adekvatne stručne tretmane za Bosanke u Bosni i Hrvatskoj, a možda i ovdje u Njemačkoj.

Drugo, svi se slažemo u tome da je Dahau (Dachau) mogao da se zatvori najkasnije 1934. i da su internacionalne snage mogle spriječiti Hitlera. U Bosni ima mnogo situacija koje po svojoj okrutnosti nadilaze ono što se događalo u Dahau.

Društvo za ugrožene narode -
Organizacija za ljudska prava
Getingen, juna 1993. godine

HRVATSKA: JUČE ŽRTVA, DANAS POČINITELJ - RAZARANJE BOSNE I HERCEGOVINE - SAMOUBISTVO HRVATSKE ⁵⁾

Poštovane dame i gospodo,

Od sredine aprila 1993. hrvatske su snage krenule u ofanzivu protiv Armije Bosne i Hercegovine i započele sa masovnim protjerivanjem bošnjačkog stanovništva iz "provincija" Travnik i Mostar. Pri tome su, prema izvještajima mnogih novinara, kao i moralno nekompromitovanog rukovodioca Istražne komisije Ujedinjenih naroda, Tadeuša Mazovjeckog (Tadeusz Mazowiecki), ubile više stotina Bošnjaka u gradovima Vitez, Jablanica i dr. U međuvremenu srpske i hrvatske trupe u pojedinim područjima, kao kod Maglaja, sasvim otvoreno koordiniraju svoje vojne operacije kako bi porazile branitelje Bosne. Hrvatska ofanziva i bosanska protuofanziva razaraju i pustoše posljednju trećinu Bosne.

Hrvatskom ofanzivom slobodni ostatak Bosne između Travnika i Brčkog postao je gigantski koncentracioni logor. Hrvatske trupe (HV i HVO) zatvorile su s juga jedini prilaz ovome području, koje je dosada bilo opkoljeno od četnika sa sjevera, istoka i zapada. Tako hrvatski političari svakodnevno odlučuju o životu i smrti starih ljudi, djece, ranjenih i bolesnih i trudnica na ovom području. Od kraja 1992. jedinice HVO-a u Hercegovini uporno su po dogovoru s Tuđmanom, konfiskovale veliki dio humanitarne pomoći za stanovništvo Bosne i oružja za njegovu samoodbranu. Osim

⁴⁾ George Kenny, *DIE MEISTEN WUSSTEN ES EIGENTLICH BESSER* - *ENTHÜLLUNGEN AUS DEM US-STATE DEPARTMENT*, (Džordž Keni, "Većina to zapravo zna bolje" - otkriće iz Američkog Stejt departmenta.) "Etnische Säuberung" - *Völkermord für "Grossserbien"*, str. 37-42. U ovom izdanju str.

⁵⁾ Otvoreno pismo hrvatskoj opoziciji, intelektualcima, crkvi, sindikatima. Slična otvorena pisma u Hrvatsku, Društvo je uputilo još bar dva puta: 15.3.1993. kardinalu Franji Kuhariću, 2.12.1994. i ministru odbrane Gojku Šušku.

toga, vlasti otcijepljene "zajednice" Herceg-Bosne prekinule su telefonske komunikacije i sprječavale bosanske liječnike, pomoćni personal, borce za ljudska prava i novinare pri ulasku u Bosnu i izlasku iz nje. Od aprila 1993. konačno su Tuđman i Boban prekinuli snabdijevanje opkoljenih. Poput Miloševića nahuškali su žene i djecu da blokiraju humanitarne konvoje. Zahvaljujući Tuđmanovoj politici Hrvatska je od žrtve postala počinitelj. Ova mlada država još je juče pobuđivala simpatije svih uglednih ljudi širom svijeta, i to kao žrtva jedne okupacione armije koja je razorila 500 njenih sela i gradova, prognala stotine hiljada hrvatskih državljana - među njima pored Hrvata i Mađare, Čehe, Ukrajince, Nijemce i lojalne Srbe - armije što je u prah i pepeo pretvorila barokni Vukovar, granatama tukla jedinstveni Dubrovnik i ubijala, hapsila, mučila i protjerala na hiljade ljudi.

Kad je započela srpska agresija na Hrvatsku, u Njemačkoj je Društvo za zaštitu ugroženih naroda protestovalo prije svih protiv srpske agresije, protiv politike sistematskog razaranja, masovnog protjerivanja ljudi i genocida, i to demonstracijama, skupovima upozorenja, "živim lancima", putem velikih oglasa u njemačkim novinama s više stotina intervju-a za radio i televiziju i preko 1.000 članaka u novinama. Prvi smo u zapadnom svijetu organizovali konferenciju o tzv. "etničkom čišćenju", o genocidu u zaposjednutim područjima Hrvatske (prije svega u Baranji i istočnoj Slavoniji) i Bosne i Hercegovine. Publikovali smo prvu knjigu na njemačkom jeziku o ovim zločinima.⁶⁾

U periodu od početka ljeta 1991. do kraja godine vodili smo kampanju za diplomatsko priznanje Slovenije i Hrvatske i uputili smo s tim u vezi preko stotinu hiljada pisama mjesnim organizacijama svih političkih partija u Njemačkoj, kao i organizacijama, institucijama i crkvenim zajednicama. Akcijom "Kamen po kamen" pod pokroviteljstvom predsjednice njemačkog Parlamenta, prof. dr Zismut (Süssmuth), uputili smo apel gradovima i općinama u Njemačkoj, kao i provinciji južni Tirol koji pripada Italiji, da prihvate bratimljenje s hrvatskim i bosanskim gradovima i izbjegličkim logorima. Ukupno 80 gradova odazvalo se ovom pozivu.

Mi ostajemo i dalje pri ovom angažmanu u korist prognanih, izbjeglih, deportovanih i nestalih iz zaposjednutih dijelova Hrvatske. Društvo za

zaštitu ugroženih naroda i dalje će se angažovati za povratak svih izbjeglih i prognanih i povlačenje srpskih trupa iz okupiranih područja. Ali, Tuđmanova vlada varala je prijatelje Hrvatske, borce za ljudska prava, humanitarne organizacije i angažovane novinare.

Tuđmanova strategija - razbijanje Bosne

Postaje sve očiglednije da je podjela Bosne i Hercegovine dugo vremena pripremana u tajnim pregovorima s Miloševićem. Stoga su sva ranija izjašnjenja hrvatskih političara za suverenitet Bosne i Hercegovine bili samo propagandno deklarisanje sračunato na obmanjivanje svjetske javnosti, dok je razbijanje i uništenje Bosne i Hercegovine bilo odavno zaključeno.

Tuđman se već 1992. umiješao u unutrašnje stvari susjedne države. Insceniranim pučem oduzeo je vlast demokratski izabranom rukovodstvu HDZ-a za Bosnu i Hercegovinu sa Stjepanom Kljuićem na čelu, koje je bilo našlo zajednički jezik s Bošnjacima, i naredio da se on konačno u oktobru prošle godine udalji iz Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Tuđman je, bez svakog demokratskog legitimiteta, doveo na vlast ranije osuđivanog pljačkaša Matu Bobana ("Po Presudi u ime naroda K 58/82 od 01.04.1983. i Rješenju u ime naroda Vrhovnog suda Hrvatske, Zgb. od 18.10.1983.").

Analogno "srpskoj državi" u Bosni, Tuđman je naložio Bobanu osnivanje hrvatske satelitske države "Herceg-Bosne". Takva satelitska država, osim što obuhvata općine pretežno naseljene hrvatskim življem, zadire duboko i u područje s miješanim hrvatsko-bošnjačkim stanovništvom. Borbene snage ove otcijepljene "zajednice" odbijale su svaku subordinaciju bosanskoj vladi, te su čak i ubijajući krčile sebi put.

Sredinom marta 1993. pozvale su ultimativno regularnu Armiju Bosne i Hercegovine u regionima Mostara i Travnika da se stave pod njihovu komandu.

U "Herceg-Bosni" su kršenjem bosanskog ustava uvedeni hrvatsko pravo, hrvatska valuta, hrvatske poštanske marke i školski udžbenici, u skladu sa srpskom praksom u okupiranim hrvatskim područjima kao što su Krajina, Baranja, Lika i istočna Slavonija.

Tuđman je agitovao protiv bosanske vlade i bošnjačkog stanovništva.

⁶⁾ Ovo je bosanski prevod te knjige, primjedba prevodioca.

26. decembra prošle godine on se u hrvatskim medijima izjasnio protiv vojne intervencije u Bosni. U avgustu je, prilikom prvog prijema Komisije Ujedinjenih nacija na čelu s Mazovjeckim, bivšim predsjednikom vlade Republike Poljske, označio tobože fundamentalističke Bošnjake kao najveću opasnost po Hrvatsku. Sa (fašistički vođenom - primjedba potpisnika) Srbijom bi se, međutim, moglo pregovarati.

U hrvatskim medijima, ustrojenim prema totalitarnom obrascu i gotovo potpunom srpskom uzoru, posebno na državnoj televiziji i radiju, Tuđman je pokrenuo višemjesečnu huškačku kampanju protiv Bošnjaka i bosanske vlade. Danas su Bosanci žrtve jedne primitivne hrvatske propagande, koja je u međuvremenu dosegla najgora propagandna zastranjenja Beograda. Doduše, tačno je da su i bosanske jedinice počinile pojedinačne ratne zločine nad hrvatskim stanovništvom i sprovodile njegovo protjerivanje. Ti postupci osuđuju se od Društva za zaštitu ugroženih naroda, kao i od svake druge organizacije za ljudska prava, pa čak i ako su to često reakcije na ofanzivu hrvatske armije. Ali, prema informacijama neutralnih očevidaca iz regiona zahvaćenih ratom, tvrdnje hrvatskih medija često su neizdiferencirane i pretjerane. Argumentacija Zagreba da su Hrvati u Bosni žrtve genocida koji su nad njima počinile bosanske trupe izvrće stvarnost naglavačke, jer su, masovna umiranja od gladi, tifusa i drugih zaraza u Bosni povećana hrvatskom ofanzivom.

U Zagrebu je već u februaru 1993. došlo do zabrane bosanskih manifestacija, a od kraja juna 1993. i do zabrane bosanskih novina. U julu je započela hrvatska vojna policija noću upadati u izbjegličke logore njemačke humanitarne organizacije "Kap anamur" (Cap Anamur) u Čapljini i svojevoljno odvoditi bosanske izbjeglice. Pri jednom prepadu dva njemačka saradnika ostala su zarobljena 20 sati. Njemačkoj javnosti poznatog humanistu i borca za ljudska prava, predsjednika "Kap anamur"-a Ruperta Nojdeka (Rupert Neudeck), ovaj postupak vojnih policajaca je podsjetio na praksu totalitarnih režima, koji je on osobno doživio. Na Jadranu je Njemački maronitski komitet za pomoć bio svjedok istjerivanja bosanskih izbjeglica iz kampova i hotela kod Splita. Te ljude iz srednjoevropske Bosne hrvatska policija je primorala da idu u pakistanske izbjegličke logore na granici prema Afganistanu. Hoteli su navodno, potrebni za turističku sezonu.

U međuvremenu je hrvatska vlada zaprijetila protjerivanjem svih

bošnjačkih izbjeglica iz Hrvatske ukoliko se nastave hrvatsko-bošnjački sukobi.

Naravno, Hrvatska je prihvatanjem stotina hiljada izbjeglica iz ratnih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine jako opterećena, a za hrvatsku privredu izuzetno je značajno ponovno oživljavanje turizma. Ipak, sve to ne opravdava neljudski postupak prema bosanskim izbjeglicama i njihovim sapatnicima.

Dok se bosanska vlada opirala da potpiše diktat Vens-Ovenovog (Vance-Owen) plana o podjeli, koji su prije svega podržavale vlade Velike Britanije i Francuske, separatista Mate Boban rado je prihvatio taj plan. Predhodno je hrvatska vlada sugerisala lordu Ovenu uključivanje 11 "hrvatskih" opština u sastav provincija Travnik i Mostar, u kojima su Hrvati manjinsko stanovništvo: Travnik - 36,9%, Novi Travnik - 39,6%, Vitez - 45,7%, Bugojno - 34,1%, Gornji Vakuf - 42,6%, Busovača - 48,1%, Fojnica - 40,9%, Jablanica - 17,8%, Konjic - 26%, Mostar - 33,8%, Stolac - 33,1%. Početkom jula 1993. Tuđman je (bilježe međunarodni mediji) pozvao na stvaranje "etnički čistih" provincija u Bosni i Hercegovini i uputio apel stanovništvu da se "dobrovoljno preseli". U saradnji sa srpskom stranom u međuvremenu su realizovane takve akcije preseljenja. Tako je hrvatski predsjednik sada i javno prihvatio srpsku politiku "etničkog čišćenja".

U isto vrijeme Tuđman je ponudio "Srpskoj" južni vrh Dalmacije - Prevlaku, kao izlaz na Sredozemlje, što bi dovelo do protjerivanja cjelokupnog stanovništva iz preko hiljadu godina starih hrvatskih sela.

U junu 1993. Tuđman i Milošević dogovorili su u Ženevi podjelu suverene susjedne države i članice Ujedinjenih nacija, Bosne i Hercegovine. Predsjednik Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović je potom, iz protesta, napustio Konferenciju.

Hrvatska i genocid u Bosni

Zločini počinjeni od srpske armije u zaposjednutim dijelovima Hrvatske posebno su opisani u dokumentaciji Društva za zaštitu ugroženih naroda "Etničko čišćenje - genocid za Veliku Srbiju "... Vukovar je jamačno bio vrhunac patnji civilnog stanovništva Hrvatske, prouzrokovanih srpskom agresijom. Mjesecima je bio opkoljen od srpske strane. U njemu su stotine građana nakon pada grada bile ubijene, a hiljade su nestale. Stradanje

ljudi u Vukovaru i u drugim okupiranim područjima pobuđuje i danas u Hrvatskoj kao i u Njemačkoj zaprepaštenje i gorčinu. Prijatelji hrvatskih prognanika tim više su zaprepašteni koliko su malo hrvatska vlada i hrvatski masovni mediji voljni poštovati stradanja i genocid nad bošnjačkim narodom počinjen od srpskih trupa, koji u najmanju ruku brojčano nadmašuje patnje ljudi u istočnoj Slavoniji. Zbog toga Društvo za zaštitu ugroženih naroda na ovom mjestu još jednom opisuje zločin genocida koji je počinjen prije svega nad Bošnjacima, ali takođe i nad hrvatskim stanovništvom Bosne od srpske armije i četnika:

- formiranje preko stotinu koncentracionih i zarobljeničkih logora s preko stotinu zatočenika, pretežno civila koji su deportovani direktno iz svojih stanova;

- ubistvo preko deset hiljada zatočenika u logorima smrti: Omarska, Keraterm, Luka Brčko i Foča;

- deportacija hiljada djece, žena, starih, bolesnih i ranjenih u ljeto 1992. u zatvorenim teretnim vagonima, bez hrane i vode;

- sistematska masovna silovanja, prije svega bošnjačkih žena i njihovo deportovanje u logor;

- razaranje na stotine sela i gradova;

- masakri nad stanovništvom brojnih bosanskih općina i zatrpavanje ubijenih u preko 60 masovnih grobnica;

- proganjanje i ubijanje preko 1,5 milijona Bosanaca nesrpske nacionalnosti, pretežno Bošnjaka, Hrvata i pripadnika drugih manjina katoličke vjeroispovjesti, kao i Roma;

- opkoljavanje i izgladnjivanje oko 750.000 Bosanaca u njihovim gradovima i selima i sistematski artiljerijski napadi na njih;

- proganjanje i ubijanje mnogobrojnih pripadnika srpske nacionalnosti koji su na strani svojih nesrpskih sunarodnika;

- proganjanje, hapšenje i likvidiranje islamskih i katoličkih svećenika;

- razaranje materijalne islamske i katoličke kulture, stoljetnih islamskih gradskih jezgri, preko 620 džamija, 350 katoličkih crkava;

- diskriminacija nesrpskog stanovništva koje je ostalo u okupiranim područjima i njihovo svakodnevno ugrožavanje putem pljačkanja, silovanja, maltretiranja i pokušaja ubistava;

- razaranje ekonomske baze najvećeg dijela Bosne;

- konfiskacija vlasništva prognanog i u okupiranim područjima

preostalog nesrpskog stanovništva i iznudiivanje izjava o ustupanju kuća, zemljišta, investicionih i konzumnih dobara;

- posrbljavanje bosanskih toponima;

- donošenje posebnih odredbi za one koji su ostali u okupiranoj domovini i stavljanje van snage ljudskih i građanskih prava, te kućni pritvor za veliki dio muškog stanovništva.

Političke i moralne konzekvence

Bosanci se neće moći dugo odupirati koordiniranoj srpsko-hrvatskoj ofanzivi. Dosad preživjeli bošnjački narod nestat će, morat će bježati ili pak bijedno vegetirati u gradovima poput Srebrenice, Goražda, Zenice ili Tuzle, koji sasvim liče na koncentracione logore. Hrvatska će za uništenje jednog evropskog naroda snositi trajnu odgovornost, ukoliko nastavi svoju dosadašnju politiku. Ona bi tako izgubila svoj moralni integritet i većinu svojih prijatelja.

Razaranjem Bosne Tuđman je žrtvovao svog prirodnog saveznika. Umjesto da skupa s bosanskom armijom zatvori srpski koridor kod Brčkog, da oslobodi Sarajevo i očuva Bosnu i Hercegovinu kao multikulturnu alternativu naspram srpske politike "etničkog čišćenja", predsjednik je radije podržao takvu srpsku politiku. Politički i vojno gledano, hrvatska vlada time čini "samoubistvo". Ostatak Hrvatske, čija je trećina vojno okupirana, a koji je na dva mjesta, kod Karlovca i na Jadranu, gotovo razdvojen, biće prepušten na milost i nemilost nadmoćnoj vojsci ostatka Jugoslavije i na sve spremnim četničkim jedinicama nacionalsocijalistički vođene Srbije.

Te bi vojne jedinice mogle - sada suprotstavljene samo jednom protivniku - brzo i lahko prodrijeti u srce Hrvatske. Daljnja masovna protjerivanja bit će neizbježna posljedica srpske ideologije "vladajućeg naroda".

Tuđmanova je vlada svojom politikom podjele Bosne izdala interese prognanih i izbjeglih iz hrvatskih područja okupiranih od srpske strane. Ko zbog 17% udjela hrvatskog pučanstva u Bosni i Hercegovini želi razoriti tu susjednu državu, taj nemože dobiti nikakvu podršku kad Srbija zbog 12% srpskog stanovništva u Hrvatskoj zahtijeva trećinu hrvatske teritorije. Ako Tuđman otrgne dijelove Hercegovine naseljene hrvatskim stanovništvom, ko bi još mogao osuditi to što je Srbija uradila isto sa

dijelom Hrvatske (tzv. Krajinom) s većinskim srpskim stanovništvom?

U korist tobožnjih interesa nekoliko manjih okruga sa većinskim hrvatskim stanovništvom u zapadnoj Hercegovini sa četvrt miliona stanovnika Mate Boban i Franjo Tuđman uništili su zauvijek budućnost 500.000 Hrvata u Bosni između Banja Luke i Brčkog, Travnika i Dervente.

Agresija Tuđmana i Miloševića na Bosnu i Hercegovinu, potpomognuta od strane Engleske i Francuske tzv. Vens-Ovenovim planom, ostavit će Bosancima u najboljem slučaju najmanje regije, koje će biti formirane prema uzoru na indijanske rezervate u Americi, ili još bliže stvarnosti, bliskoistočne palestinske logore.

Nasuprot hrvatskoj propagandi, bosansko Predsjedništvo je do sada s ličnostima poput Alije Izetbegovića, Ejupa Ganića, Hakije Turajlića (ubijen) i Zlatka Lagumdžije konzekventno i uvjerljivo zastupalo multikulturni i zajednički život svih etničkih grupa u Bosni i dosad ga u Sarajevu praktikovalo. Srpska će politika na kraju, potpomognuta od Hrvatske i već mjesecima podržavana od strane velesila, napraviti od ovih pritiješnjih i očajnih ljudi teroriste, kako to pokazuje primjer Palestinaca. Ti će se osvetiti srpskim i hrvatskim agresorima.

Hrvatska je trenutno autoritarno vođena zemlja čiji predsjednik, nakon instrumentalizacije medija, etablira dio po dio totalitarne strukture. Ionako tek začeta realizacija podjele vlasti i nezavisnost sudstva dokidaju se, a samovolja policije i vojske se sve manje kontroliše. Prepadi i zločini prema pripadnicima srpske manjine - razoreno je 5.000 njihovih kuća - ostaju nekažnjeni. Borba Hrvatske započeta za demokratizaciju prema zapadnoevropskom uzoru mogla bi se završiti preuzimanjem istih struktura kakve posjeduje srpski agresor.

Apel svim moralno nekompromitovanim članovima HDZ-a, hrvatskim opozicijskim strankama, katoličkoj crkvi, svim demokratima i borcima za ljudska prava

Politika Tuđmana i njegovih sljedbenika odvela je Hrvatsku u katastrofu. Premda hrvatski predsjednik nikada nije dobio više od 45% glasova birača velika većina hrvatske opozicije šuti, posebno Liberalna stranka s Draženom Budišom na čelu. Nekad ugledna mirovna organizacija "Bedem ljubavi" brani samoubilačku politiku hrvatskog predsjednika. Srećom su se,

vrhovništvo katoličke crkve Hrvatske s kardinalom Kuharićem, te raniji ministar odbrane Špegelj i raniji ministar inostranih poslova, Šeparović, otvoreno suprotstavili ovoj politici. Sedamdeset i dvije godine diktature dovele su ponajviše - jednako kao i u istočnoj Njemačkoj i drugim nekad komunističkim državama Evrope - do zakržljanja građanske hrabrosti i demokratskog angažmana. Tuđman koristi još neprivatiziranu ekonomiju i nedostatak nezavisnog sudstva za otpuštanje nepoželjnih opozicionara iz preduzeća i organa vlasti.

Tu se ne radi samo o mogućim ekonomskim i političkim štetama za one koji bi se mogli suprotstaviti Tuđmanu. Radi se o preživljavanju demokratske Hrvatske, radi se o budućnosti stanovništva dijelova Dalmacije i Slavonije, koji će dijeliti sudbinu Vukovara i Bosne. Miloševićeva vlada pokazala je svijetu da Evropa prihvata proganjanje miliona ljudi. Kao agresor, Hrvatska se tada ne može nadati pomoći.

Iskoristite svoja demokratska prava i prisilite predsjednika Tuđmana na okončanje agresije na Bosnu i Hercegovinu. Doprinesite tome da se zaustavi fatalni hod ka diktaturi, nacionalističkoj mržnji i šovinizmu. Angažman za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu isplatiće se tek onda ako tamo prežive i ubuduće budu mogle živjeti zajedno sve vjerske zajednice, nacionalnosti i manjine. Iskoristite sva legitimna sredstva: demonstracije, štrajkove gladu, skupove upozorenja, "žive lance" itd. kako bi se Tuđmanova vlada odvratila od svoje samoubilačke politike, inače će, nakon uništenja Bosne, uslijediti razaranje i podjela Hrvatske.

PREDSJEDNIK
DRUŠTVA ZA ZAŠTITU UGROŽENIH NARODA
Tilman Cilh

"SISTEMATSKI PLANIRANO"?)

- Gospođo Greve, Međunarodni vojni sud u Nimbргу (Nürnberg) protiv nacista je podigao optužnicu za tri vrste zločina: zločina protiv mira, kao vođenja napadačkog rata; ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti. Za koje vrste zločina će Međunarodni sud u Hagu podići optužbe?

H. S. Greve: Tri su vrste zločina: - teške povrede ženevskih konvencija; - zločini protiv čovječnosti i - genocid.

- Koji su osnovni rezultati Komisije ujedinjenih nacija za istraživanje ratnih zločina u bivšoj Jugoslaviji?

H. S. Greve: Prvo, postoje teške povrede pravila međunarodnog humanitarnog prava. Drugo, uspjeli smo doći do saznanja, da nije korektno reći da su strane u sukobu jednako počinile zločine. Broj zločina koje su počinili Srbi, daleko prevazilazi one koje smo našli kod obje druge strane.

- Je li ovo samo pitanje broja zločina ili takođe i pitanje težine zločina?

H. S. Greve: U pitanju je obadvoje. Mi nažalost imamo saznanja da su zločini počinjeni od svih kategorija. To znači da je i genocid posljedica o kojoj mi mislimo da je sud mora izvući, ako vidi ove predložene dokaze. I, na kraju: sistematičnost kojom su zločini bili počinjeni, daleko je veća, nego što se na početku moglo misliti, možda kao spoljni posmatrač, posebno. Rat nam se stalno predstavlja, kao da je to rat među ljudima koji je izmakao ispod kontrole. Mi smo, međutim, otkrili, višestruki sistem, u kome se participiralo na više nivoa: - regularne armijske jedinice; - paravojne formacije; - specijalne jedinice koje su posebno za ovu situaciju bile formirane; i, takođe, mještani.

7) Intervju Hane Sofije Greve (Hanna Sophia Greve), člana Komisije Organizacije ujedinjenih nacija za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, o "etničkom čišćenju", Johanesu Folmeru-u (Johanes Völmner) objavljen 12. oktobra 1994. godine u dnevniku St. Gahlemer Tageblatt.

Ali, postojala je jedna greška, koja bitno kategoriše jedan rat susjeda protiv susjeda. Ona je šta više dobro isplanirana, planirana odozgo, i izvedena od grupa, koje su dovedene spolja u određene oblasti. Ovo je mnogo više od borbe za vlast, kao borba između etničkih ili religioznih grupa. U osnovi je ranija komunistička nomenklatura, koja se na različite načine vezala za njihovu vlast.

- Vi ste sami istraživali situaciju oko Prijedora, gdje je takozvano etničko čišćenje u aprilu 1992. godine počinjalo. Kako je ovo tamo bilo planirano, šta je bila njihova namjera?

H. S. Greve: Prava namjera je izgleda bila, da bukvalno svakom Nesrbinu onemoguće da opstane u ovoj oblasti.

U 1991. godini izvršen je popis stanovništva, koji je u opštini Prijedor registrovao više od 112.000 stanovnika. U toj oblasti bilo je 44 procenta Bošnjaka, 42,5% Srba, 5,6% Hrvata, 5,7% Jugoslovena, koji se nisu izjasnili ni za jednu etničku grupu i 2,2% stranaca, kao Rusina, Ukrajinaca, Talijana. Prema lokalnom srpskom izvoru ovaj broj je do aprila 1992. godine narastao na oko 120.000 kada su Srbi uzeli vlast u Prijedoru. U toku vremena oni su izgradili nezavisnu sopstvenu strukturu vlasti. Samoproglašeni šef nove policije, Simo Drljača, kasnije zamjenik ministra unutrašnjih poslova u vladi Radovana Karadžića, objasnio je u jednom intervju-u lokalnim novinama, da je srpska policija već pola godina prije preuzimanja vlasti bila izgradila "ilegalne" policijske snage. Izjavio je, da je radio ruku pod ruku sa tajnom policijom i njenim centrom u Banjaluci i da su naredbe dolazile od Ministarstva unutrašnjih poslova.

Prijedorski region je bukvalno bio izolovan. Komunikacione veze, vozovi, autobusi bili su zaustavljeni, a u okolinu Prijedora premještene su mnoge jedinice JNA i specijalne jedinice. U aprilu 1992. objavili su Srbi preko radija da su preuzeli vlast. Ljudi su, zapravo, svuda vidjeli postavljene barikade, srpske zastave i hice po krovovima kuća. Ovo se dogodilo, po iskazu Drljače, bez ijednog ispaljenog metka. Tada je bio obrazovan Krizni štab, koji je bio ključni instrument u srpskom preuzimanju vlasti. Krizni štab je kombinovana jedinica od vojnih, policijskih i političkih faktora, privrednika i prominentnih ličnosti. U Prijedoru je bilo 12 - 14 ljudi.

- Kako je konkretno teklo "čišćenje"?

H. S. Greve: Srbi su prvo otpustili Nesrbe sa njihovih radnih mjesta. Uskoro zatim počeli su napadati Bošnjake, Hrvate i ostale nesrpske stanovnike. Zauzeli su okolinu Kozarca, lijevu obalu rijeke Sane i grad Prijedor. Pošto su područja bila "očišćena", često se događalo da su bila bombardovana težom artiljerijom. Ako je neko područje bilo napadano više od dvanaest sati, stanovnici bi prirodno potražili skloništa u svojim podrumima. Tada bi došla pješadija i specijalne trupe, išli bi od kuće do kuće i prinuđivali ljude da napuste svoje kuće, često na najbrutalniji način. "Spali!", "Ubij!", "Pobij!" to su bile komande, o kojima se iz ovih područja izvještavalo. Mi ne znamo tačne brojeve mrtvih, ali srpske vlasti su kasnije kazale, da ih je na hiljade pobijeno.

Djeca ispod 16 godina, žene i stariji ljudi sakupljani su u jednu grupu. Muškarci između 16 i 60 godina sakupljani su u drugu grupu. Većina žena odvedena je direktno u koncentracioni logor Trnopolje. Odmah su ih počeli vozovima i autobusima deportovati u oblasti Zenice i Travnika. Muškarci su odvedeni u koncentracioni logor Omarska i Keraterm.

- Početkom ove godine vodila se u u medijima debata o vrsti i karakteru ovih logora - sumnjalo se da su ljudi u logorima bili ubijani. U kojim logorima su ljudi bili ubijani i koliko?

H. S. Greve: Kao logore u kojima se ubijalo (koji su služili za ubijanje) identificirali smo Omarsku i Keraterm - s namjerom da ljude iz njih ne otpuste. U Trnopolju je takođe bilo ubistava, ali to nije bio logor za ubijanje u istom smislu riječi.

- Šta Vi tačno podrazumijevate pod logorima za ubijanje?

H. S. Greve: Ja mislim da je logor za ubijanje logor u koji su ljudi dovedeni sa namjerom da ga oni kao grupa ne prežive. Mi smo došli do zaključka da je sasvim opravdano nazvati ih logorima za ubijanje.

Treba zahvaliti budnosti štampe u odnosu na patnje ovih ljudi, jer je to bila osnova da Keraterm i Omarska ne budu i dalje logori za ubijanje, jer su jednostavno, informacije obišle čitav svijet i novinari su željeli da ih posjete.

- Jesu li Srbi pod Karadžićem promijenili metode "etničkog čišćenja" poslije ovih izvještaja o logorima u avgustu 1992. godine?

H. S. Greve: Ja se bojim da način globalno nije promijenjen. I dalje stižu izvještaji o tome da se opkoljavaju i uništavaju čitave opštine, da u njih ulaze sa pješadijom, deportuju starije ljude, žene i djecu, a muškarce odvođe u logore. Ni ove logore još nismo mogli preispitati, ali znamo da oni i danas postoje.

NIJE GRADANSKI RAT NEGO GENOCID ⁸⁾

Zašto je konflikt u Bosni i Hercegovini do sada pogrešno interpretiran. Kako su prije tri godine Srbi počeli istrjebljivački rat.

Uprkos širokog izvještavanja o ratu - sa izuzetkom desno orjentisanih medija - još uvijek je malo onih kojima je jasno šta se to u Bosni i Hercegovini događa. "Ne razumijem, zašto bi to trebalo biti teško", rekla je jedna Švajcarkinja po povratku iz Sarajeva. "Radi se o borbi demokratije protiv fašizma, o borbi za preživljavanje". Slično se izrazio reis-ul-ulema Bosne i Hercegovine, Mustafa ef. Cerić.⁹⁾ "To što se u Bosni i Hercegovini događa lahko je shvatiti. Radi se o ratu protiv mira, o fašizmu protiv demokratije, o mržnji protiv izmirenja. Mi smo za mir, za demokratiju, za izmirenje - u svakom slučaju pod jednim odlučujućim uslovom - da se ratni zločinci gone, da ratni zločini budu kažnjeni."

Nije građanski rat

Prema jednom stereotipu i ključnoj pogrešnoj interpretaciji u Bosni se vodi građanski rat.¹⁰⁾ Ovaj rat mnogi vide kao etnički rat, koji će se, shodno barbarskoj balkanskoj tradiciji, enormno krvavo okončati. Već je diferenciranije mišljenje da je kulturne, etničke odnosno religiozne različitosti Titov komunistički režim potiskivao snagom ideologije i odgovarajućim centralističkim strukturama.

8) Rahel Bösch, *MORDEN IN BOSNIEN-HERZEGOVINA - KEIN BÜRGERKRIEG, SONDERN GENOZID*, objavljeno u časopisu Društva za ugrožene narode Švajcarske, *VIELFALT*, br. 1/1995, str. 6 - 8.

9) Izjava data prilikom susreta visoke bosanske delegacije u kojoj se između ostalih nalazio i kardinal Vinko Puljić sa predstavnicima Bundestaga u januaru 1995. godine.

10) Vidi takode, Paul Parin, *EIN BÜRGERKRIEG IST DER KRIEG IN BOSNIEN NICHT* (U Bosni se ne vodi građanski rat), u publikaciji Rahel Bösch, *Teilt Bosnien-Herzegovina nicht!* (Rahel Beš, Ne dijelite Bosnu i Hercegovinu!), *Gesellschaft für bedrohte Völker, Bern 1994*, str. ____.

Kod ove teorije je problematičan stav da bez ovog - pod komunističkim režimom proizvođenog - niveliranja etničkih suprotnosti miran suživot u Bosni nije bio moguć. Time bi bila negirana - stotine godina stara - tradicija, mirnog multikulturalnog suživota.

Zaključak ove interpretacije sastoji se u tome da se rat u Bosni i Hercegovini shvata kao rezultat narastajućeg nacionalizma, kao posljedica raspada Jugoslavije. Dosljedno tome u ovom "građanskom ratu" su sve zaraćene strane jednako krive i podjednako ratoborne. Te pogrešne interpretacije ovdje, samo grubo skicirane, usmjerene su na to da realnost, odnosno rat u Bosni i Hercegovini, ne bude spoznat kao agresija i genocid.

Kako u ovom okviru nije moguća diferencirana politička i historijska analiza, bitne elemente rata pokušaćemo fokusirati na primjeru "izbijanja rata" u Zvorniku.

Historijsku, odnosno političku pozadinu ocrtaćemo citatom Adila Kulenovića, urednika nezavisnog radija "Studio 99" u Sarajevu: "Svaki rat je bio pokušaj spolja da nas se instrumentalizira. Uglavnom radi velikosrpskih ili velikohrvatskih aspiracija. Izvršen je i obilno podržan sa hrvatske ili srpske teritorije."¹¹⁾ Jasan dokaz za to je Memorandum Srpske akademije nauka i umjetnosti u Beogradu, koji osnovu teritorijalnih aspiracija prema Bosni i Hercegovini opravdava motom "Srbija je tamo gdje žive Srbi".¹²⁾

Bosna i Hercegovina je 7. aprila 1992. godine priznata od Evropske zajednice, a 22. maja postala je članicom Ujedinjenih nacija. Ovog proljeća "došlo je u mnogim mjestima do borbi između raznih nacionalnosti", kaže se u jednoj Hronologiji.¹³⁾

Kako su ove borbe izgledale?

11) Adil Kulenović i Admiral Mahić, *WIR STANDEN AUF DER SEITE DES LEBENS* (Stajali smo na strani života), u publikaciji Rahel Bösch, *Teilt Bosnien-Herzegovina nicht!* (Rahel Beš, Ne dijelite Bosnu i Hercegovinu!), Bern april 1994; odjeljak *DIE BOSNISCHE TRAGEDIE* (Bosanska tragedija), u publikaciji: Erich Rathfelder, *KRIEG AUF DER BALKAN* (Erik Rathfelder, Rat na Balkanu), Hamburg 1992.

12) Elisabeth Erdmann-Pandžić, *VORDENKER DES KRIEGES - DIE GEHEIMSCHRIFTEEN DER SERBISCHEN AKADEMIE* (Elizabet Erdman-Pandžić, Ideolozi i inspiratori rata - Tajni spis Srpske akademije nauka i umjetnosti), u publikaciji: "ETNISCHE SÄUBERUNG" - *VOLKERMORD FÜR "GROSSSERBIEN"* ("Etničko čišćenje" - Genocid za "veliku Srbiju"), Luchterhand, Hamburg - Zürich 1993. str. 18-22. U ovoj knjizi str. 29 - 32.

13) U Marc Frisler, *"STICHWORT BOSNIEN"*, (Mark Frizler, Lozinka Bosna), München 1994, str. 99.

"Izbijanje rata" u Zvorniku

Istočnobosanska opština Zvornik prema popisu iz 1991. godine bila je nastanjena bošnjačkom većinom.¹⁴⁾ Već u jesen 1991. godine vođe Srpske demokratske stranke u Zvorniku počeli su sa regrutovanjem, naoružavanjem i uvježbavanjem "srpske teritorijalne odbrane".¹⁵⁾ Za vrijeme referenduma u februaru 1992. godine u neposrednoj blizini Zvornika stacionirane su protivoklopne i protivavionske jedinice JNA, a na dan 6. aprila Bošnjaci su bili spriječeni da odu u školu i na posao. Već 7. aprila veliki dio bošnjačkog stanovništva iz okolnih sela je pobjegao u grad Zvornik.

Pošto su prethodno iz grada evakuisane srpske porodice, 8. aprila je izvršen napad na Zvornik. U njemu su sudjelovale jedinice JNA, trupe SDS i paravojne bande.

To što se dogodilo u Zvorniku, predstavlja hronologiju grozota. Već 9. aprila paravojne jedinice (Arkana, Šešelja i "belih orlova") počele su sa masakrom, deportacijom, silovanjem i pljačkom bošnjačkog stanovništva. Pošto su ove srpske terorističke bande u nekoj vrsti "tolerantnog haosa" dovele do bještva većine bošnjačkog stanovništva, dvije sedmice kasnije ono je pozvano da se vrati uz obećanje, da će po vojnom zaposjedanju grada od strane Karadžićeve vojske i JNA opet biti uspostavljen red i mir. Ko se ne vrati i ne prijavi, biće lišen imovine. Ova prijetnja je dovela do toga da se veliki broj izbjeglih do kraja aprila vratio u grad.

Tada je nastupio proces, koji je istražna komisija označila kao "organizovano čišćenje". Bošnjacima rad više nije bio dozvoljen. Muškarci su se morali prisilno registrovati i javljati, imovina porodica je konfiskovana, pojedinci su stvarno deportovani u logore ili autobusima prevezeni na srpsko-mađarsku granicu, odnosno protjerani u Tuzlu. "Od kraja maja do kraja juna u nekoliko dana su Bošnjaci iz čitavih kvartova grada ili okolnih sela bili deportovani... Sobom su smjeli ponijeti samo nešto malo ličnih stvari. Na kontrolnom punktu su nerijetko i ove bile oduzete."¹⁶⁾ Srbi, koji su se oprli ovim svirepim postupcima takođe su postali žrtve terorističkih grupa.

14) Prema tom popisu u opštini je bilo 59,4% Bošnjaka i 38% Srba dok je u gradu udio Bošnjaka dostizao čak 61%.

15) Ilegalne paravojne formacije SDS Bosne i Hercegovine, paralelne sa redovnim jedinicama teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine.

16) "ETNISCHE SÄUBERUNG IN DER NORDOSTBOSNISCHEN STADT ZVORNIK

Planirani genocid

Prema obimu i sistematici može se zaključiti da je "etničko čišćenje" naređeno sa nadležnih vojnih i političkih mjesta. "Mnoge okolnosti ukazuju na to da progon Bošnjaka nije priželjkivan, pripreman i izvršen samo od lokalnih srpskih autoriteta, nego da je "etničko čišćenje" u najmanju ruku uslijedilo sa znanjem i saglasnošću njima predpostavljenih instanci. Iz podataka ispitanih svjedoka izlazi da je, ubijanjem pripadnika ove narodne grupe i prouzrokovanjem teških tjelesnih i duševnih povreda, nad Bošnjacima grada Zvornika, počinjen genocid. Nezakonitim hapšenjem brojnih pripadnika ove grupe i njihovim odvođenjem u logore u kojima se zlostavljaju, kao i deportovanjem velikog dijela bošnjačkog stanovništva Zvornika ova grupa je, takođe, dovedena u životne uslove za njeno potpuno ili djelimično uništenje inkriminisano Konvencijom o sprječavanju i kažnjavanju genocida..."¹⁷⁾ Tako glasi zaključna ocjena ove studije.

Izveštaji ostalih ekspertnih komisija ukazuju na isti obrazac u ostalim sjeveroistočnim bosanskim opštinama. Hana Sofija Greve (Hanne Sophia Greve), član Komisije UN za istraživanje ratnih zločina počinjenih u bivšoj Jugoslaviji, u jednom intervju-u zaključila je slijedeće: "Bilo bi pogrešno ovo karakterisati kao međusobni rat komšija. Naprotiv, on je potpuno isplaniran, isplaniran i sproveden od grupa, koje su u odgovarajuće oblasti, dovedene spolja." Za događaje u opštini Prijedor, gdje je genocid počeo u isto vrijeme kad i u Zvorniku rekla je: "Izgleda da je stvarna namjera bila, da se bukvalno svakom Nesrbinu učini nemogućim da ostane u ovoj oblasti."¹⁸⁾

Genocid se nastavlja

Od proljeća 1992. godine su nastavljene deportacije i progoni. Doduše, logori za uništavanje morali su biti raspušteni pod pritiskom svjetske javnosti. Ali, još uvijek postoje brojni koncentracioni logori. U zimu 1992.

VON APRIL BIS JUNI 1992, Ludwig Boltzmann Institut für Menschenrechte, Wien 1944, str. 29 (autori: Hannes Treter, Stephan Muller, Roswitha Schwanke, Paul Angeli i Andreas Richter).

17) Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju genocida od 9. decembra 1948. godine vidi u ovoj knjizi, str. _____.

18) TAZ, Berlin, 12.10.1994., vidi ovdje objavljeni intervju-u dat Johannesu Folmeru, str. 172.

godine Hrvati Hercegovine (HVO) su se okrenuli protiv svojih jedinih saveznika. U Hercegovini su takođe počinili obilno "etničko čišćenje". U Mostaru je na primjer, čitavo bošnjačko stanovništvo zapadnog¹⁹⁾ dijela grada protjerano. Hiljade su dospjele u hrvatske koncentracione logore.

U vrijeme "izbijanja rata" u proljeće 1992. godine, koji je ustvari bio početak genocida, Republika Bosna i Hercegovina nije raspolagala armijom. U međuvremenu armija je ipak izgrađena iako je efektivna samoodbrana Bosne i Hercegovine onemogućena jednostranim djelovanjem embarga na uvoz naoružanja.

Svi mirovni planovi predloženi od međunarodne zajednice polaze od etničke podjele, bazirane na ovom genocidu. Odbijanje Karadžićevih Srba da se nađe političko rješenje, uvijek je nagrađivano novim koncesijama. Paralelno sa time su išla osvajanja i protjerivanja. Ni jedna od brojnih rezolucija UN nije donesena za zaštitu civilnog stanovništva Bosne i Hercegovine, članice UN-a.

Preživjele žrtve koje su u desetinama hiljada prebjegle ili deportovane u slobodna područja Bosne i Hercegovine vegetiraju sa tamošnjim stanovnicima u pravim getima, kao u Srebrenici, Goraždu, Bihaću, Sarajevu gdje su i dalje izgladnjavani, okruženi i pogađani.

Primjer Zvornika potvrđuje, da do rata nije dovela zategnutost između pripadnika različitih religija, nego definicija razgraničenja, otimačine i konačno progona. Deportacije i ubistava, prije svega bošnjačkog stanovništva izvedena su planski i sistematski. U vezi sa ovim treba još jednom naglasiti da u slobodnim područjima Bosne i Hercegovine različite etničke grupe žive zajedno kao i ranije.

Naime, centralno pitanje i dolaska reisa Cerića i navedenog uslova za mir je gonjenje i kažnjavanje svih odgovornih za genocid i ratne zločine. Samo kad odgovorni za genocid budu privedeni pravdi, mogu se silom deportovani i silovani povratiti u svoja zavičajna mjesta. Pretpostavka zato je da se konačno shvati to što se u Bosni događa.

19) U originalu omaškom napisano "istočnog".

Felicitas Roder i Andreas Selmeçi,

"SVETI RAT" PATRIJARHA PAVLA SAODGOVORNOST SPC ZA GENOCID U BOSNI I HERCEGOVINI²⁰⁾

"Moram ispraviti moje sveštenike koji govore da je bog otac svih ljudi. Nije tako. Bog je doduše stvaralac svih ljudi, ali je otac samo onih koji vjeruju u sina božijeg. Sa stanovišta pravoslavlja nije prihvatljivo reći da su svi ljudi božija djeca".²¹⁾ Prema ovom učenju Artemija Radosavljevića, raško-prizrenskog vladike, u njegovu crkvu nisu dobro došli muslimani, pošto nisu božija djeca. Dozvoljeno je, međutim, božija stvorenja zatvarati u koncentracione logore, obeščasćivati muslimanske žene i u slavu boga uništavati dostignute džamije?

Za dostojanstvenike Srpske pravoslavne crkve izvještaji o genocidu nad Bošnjacima nisu ništa drugo nego "laži i inscenacije", kako bi se Srbi prikazali kao jedini zločinci na Balkanu. Desetog decembra 1992. godine njihov Sveti sinod je objavio: "To što se manje više događa u čitavoj krvavoj Bosni i Hercegovini, samo je popratna ratna pojava".²²⁾ Vladike Srpske pravoslavne crkve u toku trajanja ovog rata, ipak su u mnogim prilikama u vezi s tim glasno optužene.

Laži o "genocidu nad Srbima"

U šovinističkoj srpskoj ideologiji, koju širi i Srpska pravoslavna crkva, rat u Bosni i Hercegovini je izbio kao nastavak hiljadugodišnjih razmirica.

20) Objavljeno u časopisu za ugrožene narode "POGROM", br. 184, avgust/septembar 1995, str. 14-16. Skraćeno iz Izvještaja br. 15 o kršenju ljudskih prava Getingen, septembar 1995: Felicita Rohder, DIE SERBIESCH-ORTODOXE KIRCHE UNTERSTÜTZT DEN VÖLKERMORD AN DEN BOSNISCHEN MUSLIM (Felicita Roder, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA PODRŽAVA GENOCID NAD BOSANSKIM MUSLIMANIMA).

21) Citirano prema časopisu Srpske pravoslavne crkve za eparhiju raško-prizrensku "SVETI CAR DUŠAN", br. 1/1993, odnosno "OSTDIENST" za 1994, str. 720-724.

22) Citirano prema časopisu: "GLAUBE IN DER 2. WELT", br. 1/1993.

Godine 1389. jedan hrišćanski vladar izgubio je odlučujuću bitku protiv Turaka na Kosovu polju. U slijedećim stoljećima zbog toga je srpski narod - od Evrope prepušten sam sebi - obrazovao živi zid protiv sile sa istoka. Izgleda da ova trauma još uvijek progoni Srbiju, i ako se Osmansko carstvo odavno povuklo sa Balkana. Bošnjaci, potomci onih južnih Slavena koji su u vrijeme osmanske prevlasti bili prešli na islam, za mnoge važe kao "Turci".

Drugu traumu srpski narod je doživio za vrijeme njemačke okupacije u toku drugog svjetskog rata. Prema nekim izlaganjima, uz učešće fašističke hrvatske ustaške države, ubijeno je 700.000 Srba. Ova visoka cifra je osporena i među srpskim historičarima.²³⁾ Srpska nacionalistička historiografija prije svega prešućuje ubijanje desetina hiljada Bošnjaka i Hrvata od strane srpskog rojalističkog četničkog pokreta.

Suštinu aktuelne "velikosrpske" mitologije predstavlja stav da je genocid nad Srbima bio prestao za vrijeme komunističke prevlasti u Jugoslaviji i da je tek nakon njenog raspada nastavljen. Sasvim u ovom smislu izjasnio se vladika bački Irinej Bulović,²⁴⁾ kada je 18. oktobra 1992. godine u grčkom gradu Volosu govorio o sudbini srpskog naroda: "Ujedinjene snage Vatikana i muslimana (velikim dijelom potomci su Srba, koji su prešli na islam) okrenule su se protiv srpskog stanovništva u današnjim granicama Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova, sa namjerom da istrijebe Srbe i totalno ih unište".²⁵⁾

I patrijarh Pavle, nekadašnji vladika Kosava, od 1990. poglavar Srpske pravoslavne crkve vjeruje u svjetsku zavjeru protiv srpskog naroda. Već u septembru 1991. godine, u vezi sa srpskom agresijom protiv Hrvatske, napisao je u pismu lordu Karingtonu, posredniku Evropske zajednice: "Po drugi put u ovom vijeku srpski narod je ugrožen genocidom i protjerivanjem sa teritorija na kojima živi stoljećima".²⁶⁾ U svojoj uskršnoj poslanici za 1994. godinu, Pavle je optužio Organizaciju ujedinjenih nacija i NATO:

23) Na primjer: Bogoljub Kočović, *WORLD WAR II VICTIMS IN YUGOSLAVIA (ŽRTVE DRUGOG SVJETSKOG RATA U JUGOSLAVIJI)*, Veritas Foundation Press, London 1995.

24) Omaškom u originalu napisano Gavrilović. Vladika bački je Irinej Bulović, a ne Gavrilović.

25) *GLAS KONCILIA*, 13. decembar 1992.

26) *Pismo patrijarha Pavla lordu Karingtonu*, AKSA, br. 32, katolički informativni bilten, oktobar 1991.

"Oni na nas šalju bombardere, da jednu nedužnu naciju uništavaju i razaraju, čija se krivica sastoji u tome što su Srbi i što su pravoslavne vjere".²⁷⁾

Ubistva za "veliku Srbiju"

Napadački rat Srbije za Srpsku pravoslavnu crkvu je odbrambeni rat. U avgustu 1991. godine, pozvao je patrijarh Pavle 30.000 vjernika u Prebilovcima u borbu: "Ako je božija volja, da vodimo rat, svaki Srbin se mora viteški i herojski boriti vjeran istorijskom duhu srpskog naroda."²⁸⁾ Ubijanje u ime srpske stvari pravdao je i Danilo Krstić, vladika budimpeštanski 25. avgusta 1991. godine u Ženevi. Papa vodi "krstaški rat protiv Srba", koji ide ruku pod ruku sa svetim ratom bosanskih muslimana.²⁹⁾

Trupe "Srpske Republike Bosne i Hercegovine" u mnogo prilika su primile blagoslov Srpske pravoslavne crkve. Za vrijeme dok je patrijarh Pavle u Švajcarskoj 23. septembra 1992. godine na jednom međukonfesionalnom samitu (Konferenciji evropskih crkava i savjeta evropske biskupske konferencije - CCEE), svečano obećavao volju za mirom Srpske pravoslavne crkve, mitropolit Dabro-bosanski Nikolaj Mrđa otputovao je u Vlasenicu Karadžićevim trupama da blagoslovi novoformirani "Drinski korpus".

Patrijarh Pavle i njegove vladike izričito podržavaju ustrojavanje "Velike Srbije" koja treba da nastane objedinjavanjem od 1991. godine osvojenih oblasti. Priznanje Bosne i Hercegovine, naprotiv odbijaju kao plan za razbijanje Organizacije ujedinjenih nacija. U zajedničkom apelu srpskom narodu od 5. jula 1994. godine oni ističu: "Kao duboko - u martiriziranoj zemlji Bosni i Hercegovini - ukorijenjeni narod i njegova crkva ne možemo se saglasiti sa odlukama koje nam se danas u Ženevi nameću. Ovom kartom i ovim procentima ostajemo bez stoljećima naših ognjišta i svetih mjesta: Žitomislića na Neretvi, Rmnja na Uni, Saborne crkve u Mostaru, crkve-

27) Citirano prema KAP, 4. maja 1994, *GLAS KONCILIA*, 13. decembar 1992.

28) *Obraćanje Pavla pred 30.000 Srba u Prebilovcima avgusta 1991. godine*. "GLAUBE IN DER 2. WELT", br. 10/1992.

29) *Govor Danila Krstića u Ženevi 25. avgusta 1991. R. Grulich, A. Hampel, MAASTRICHT STIRBT IN SARAJEVO (MASTRICHT UMIRE U SARAJEVU)*, Giessen 1993.

Sobotnice na Drini, manastira Krke i manastira Krupe u Dalmaciji, Ozrena i Vožuće u Bosni, Prebilovaca u Hercegovini, Jasenovca u Slavoniji".³⁰⁾

Kazna za miroljubive

Dvije godine pred početak rata u bivšoj Jugoslaviji Srpska pravoslavna crkva pripomogla je partijskom šefu srpskih socijalista, Slobodanu Miloševiću u retabliranju nacionalističkog programa. Od kako je predsjednik Milošević, pod pritiskom sankcija Organizacije ujedinjenih nacija, s pola srca, uveo embargo protiv bosanskih Srba, zbog toga što nisu potpisali ženevski mirovni plan, Srpska pravoslavna crkva ga smatra novim Pilatom. Sveti sinod je 10. avgusta 1994. godine u Beogradu objavio: "Neka je prokletu to što su vlade Srbije i Crne Gore ... uvele blokadu protiv krštene braće u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj Krajini".

Kada su beogradske sankcije obuhvatile zabranu ulaska političara iz "Srpske Republike Bosne i Hercegovine", dostojanstvenici Srpske pravoslavne crkve demonstrativno su putovali u Bosnu. Dana 24. februara 1995. godine održan je u Bijeljini episkopski sabor. Vladika bihaćki, Hristozom pozvao je kolege da djeluju protiv "izdajnika" Miloševića i zahtijevao da Srpska pravoslavna crkva mobiliše narod protiv njega. Kratko prije toga vladika Jevrem Milutinović, kako navodi "Glas srpski", u okviru jedne službe božije pozdravio je Radovana Karadžića kao šefa države".³¹⁾

Kad je Međunarodni tribunal u Hagu u aprilu 1995. godine pokrenuo protiv Karadžića optužbu zbog ratnih zločina, patrijarh se demonstrativno stavio u zaštitu vođe bosanskih Srba i protiv Miloševića: "Bolje je umrijeti nego naše duše ogriježiti". Karadžić se time osjetio potvrđenim u njegovoj božanskoj misiji: "Naša je dužnost, da se branimo. Sve drugo bog neće dozvoliti, i neće odgovarati pravoslavnoj tradiciji. Naš narod je čvrst (u nevolji), a ko izdrži, pobijediće".³²⁾

Rukovodstvo Srpske pravoslavne crkve okrenulo se i protiv pristalica mira u svojim redovima. Petog marta 1993. godine vladika Konstantin Đokić iz Hildeshajma (Hildesheim), odbacio je krivicu u zajedničkom

sapštenju sa evangelističkom crkvom Njemačke: "Mi predstavnici Srpske pravoslavne crkve, duboko žalimo zbog učešća srpskih snaga kao aktera u ovom krvavom konfliktu. ... Mi se zajednički zalažemo da jedan međunarodni sud istraži i odgovorne privede polaganju računa". Izgleda da je Đokić zbog ovakvog držanja kažnjen od njegovog patrijarha. Lavovski dio njegove eparhije, koja je ranije obuhvatala čitavu Evropu, morao je u maju 1994. godine biti odvojen i priključen novoformiranoj eparhiji sa sjedištem u Parizu.

Srpska pravoslavna crkva traži protjerivanje Albanaca sa Kosova

Srpska pravoslavna crkva je i na Kosovu ušla u savez sa ratnim huškačima. Vladika Irinej 1992. godine tamošnji etnografski razvoj od 1945. godine, obilježio je kao komunistički "genocid protiv srpskog stanovništva".³³⁾ Albanska većina stanovništva navodno je tek nakon drugog svjetskog rata naseljena na Kosovu.

Za podizanje udjela srpskog stanovništva na Kosovu Srpska pravoslavna crkva je uvela orden materinstva pod nazivom "Majka Jugovića". Prvi put ga je dodijelio vladika raško-prizrenski Artemije 28. juna 1993. godine. Na ovoj svečanosti on je odlikovao 30 srpskih žena, koje su mogle dokazati natprosječan broj porođaja. Artemije je apelovao na sve Srkinje "da rađaju još više djece, da opet škole budu pune i da svak ko je tu time brani Kosovo i Metohiju".³⁴⁾

Dvadesetog maja 1995. godine sazvan je u Gračanici srpski "Nacionalni savjet". Atanasije Jeftić, zahumsko-hercegovački vladika i Amfilohije Radović mitropolit crnogorski složno su nastupili sa srpskim neofašistom Vojislavom Šešeljom, koji je odgovoran za naročito grozomorne zločine u Bosni. Zajednički su zatražili masovno protjerivanje kosovskih Albanaca. Na njihova mjesta trebalo bi naseliti srpske izbjeglice iz Bosne i Hercegovine. Bugarska, koja je u jednoj odlučnoj akciji protjerala milion Turaka, trebalo je da posluži kao uzor.³⁵⁾

33) "GLAUBE IN DER 2. WELT", br. 4/1993.

34) "SVETA GORA", službeni list crnogorske mitropolije na Cetinju, novembar 1993, "GLAUBE IN DER 2. WELT", br. 3/1994.

35) Izvještaj AP, 22. maj 1995. godine.

30) "APPELL AN DIE SERBISCHE NATION UND ÖFFENTLICHKEIT", 5. juli 1994.

31) Prema podacima iz časopisa: "GLAUBE IN DER 2. WELT", br. 4/1995.

32) AP (Associated press), 28. april 1995.

Pavle kao apostol mira

Samo u jednom slučaju je Srpska pravoslavna crkva osudila i prestala sa relativiziranjem ratnih srpskih zločina koje je objašnjavala kao "akcije odmazde" i "grijehe očajnika". Devetnaestog maja 1995. godine kritikovao je Sveti sinod "besmisleno" gađanje Zagreba, kao i umorstvo dva katolička župnika i jedne starice. U istom tekstu slobodno je izražena, u navedenom obimu neprihvatljiva tvrdnja, da su Hrvati pri ponovnom oslobođenju od strane Srba zaposjednute zapadne Slavonije, pred očima trupa Organizacije ujedinjenih nacija masakrirali do 5.000 Srba.³⁶⁾

Uprkos njegove pristrasnosti prema srpskim ratnim zločincima, proračunati patrijarh Pavle, među zapadnim predstavnicima crkve važi kao reprezent pomirljivih snaga. (Na primjer katolički biskup od Hildeshajma Jozef Hohmajer - Josef Hochmeyer). Iako u Srbiji ima čitav niz organizacija koje su se hrabro suprostavile osvajačkom ratu, on je među zapadnim pacifistima dobro primljen.

Redaktor časopisa "Peace Media" (Glas mira) patrijarha Pavla predstavio je kao ekološki korektnog džentlmena: "On je skroman čovjek sa začuđujuće finim predusretljivim načinom ophođenja. Obično se vozi autobusom ili tramvajem - on je jedini meni poznati crkveni poglavar koji se nerado vozi privatnim autom. On je odlučan protivnik bilo kakvog oblika prisile protiv muslimana, katolika ili bilo koga drugog".³⁷⁾ Od vožnji sarajevskim tramvajem koji je pod stalnim udarima snajperista, Pavle se - razumljivo - do sada odrekao.

36) Beogradski Centar za antiratnu aktivnost, 7. maja 1995. godine cijenio je da je u hrvatskoj ofanzivi u zapadnoj Slavoniji bilo ubijeno 300 do 400 Srba.

37) Pismo Džima Foresta (Jim Forest) iz pravoslavnog bratstva za mir u Alkamaru, Holandija, Društvu za ugrožene narode Njemačke od 21. aprila 1995. godine.

"ETNIČKO ČIŠĆENJE" I ZLOČINI U BOSNI ³⁸⁾

Kratak pregled

Dokazi koje su iznijeli novinski reporteri, međunarodne humanitarne organizacije, izbjeglice i drugi izvori informacija upućuju na to da su Srbi odgovorni za većinu etničkih čišćenja u Bosni.

Hrvati i Bošnjaci su takođe počinili okrutna djela i prisilili druge etničke grupe da pobjegnu - hrvatsko razaranje Mostara je primjer vrijedan pažnje - ali akcije etničkog čišćenja koje su sproveli Srbi su bez premca po stepenu i intenzitetu. Nadalje, ne postoji neki obrazac po kojem su se odvijali događaji koji pokazuje da su Hrvati ili Bošnjaci planirali ili izvršili sistematsko, široko rasprostranjeno etničko čišćenje.

Stalne kampanje etničkog čišćenja koje su sproveli bosanski Srbi od 1992. vjerovatno su rezultirale smrću desetina hiljada Nesrba, raseljavanjem stotina hiljada i radikalnom promjenom demografske strukture Bosne i Hercegovine. Do 90% Nesrba koji su živjeli na 65% prostora Bosne i Hercegovine koji sada kontrolišu Srbi bili su prisiljeni da pobjegnu, bili su zatvoreni ili ubijeni. Preko 3.000 naselja - uglavnom u područjima koja kontrolišu Srbi - je uništeno. Oko 1,3 miliona Bosanaca, u prvom redu Bošnjaka, je raseljeno unutar Bosne, što je uglavnom rezultat etničkog čišćenja.

Vojska samozvane "Republike Srpske", paravojne grupe, političko vođstvo bosanskih Srba i organi bezbjednosti su odigrali centralnu koordinirajuću ulogu u etničkom čišćenju u Bosni. Usklađeni oblici vojno-političkog dogovora i koordinacija su vidljivi pri srpskom zauzimanju bosanskih gradova. Mnoge nesrpske izbjeglice iz čitave Bosne opisali su ta srpska zauzimanja očito sličnim terminima.

Najkrvavije runde etničkog čišćenja su se desile na početku bosanskog konflikta 1992. i 1993, ali srpski naponi da se protjeraju Nesrbi se i dalje nastavljaju. Od prošlog ljeta je nasilno protjerano više od 16.000 iz sjeverne Bosne. Hiljade drugih su bili prisiljeni da napuste istočne enklave

38) Izvještaj Centralne obavještajne službe Sjedinjenih Američkih Država (Central intelligence agency - CIA) iz jula 1995. godine - neklasificirano. (CIA REPORT) "ETHNIC CLEANSING" AND ATROCITIES IN BOSNIA, JULY 1995, UNCLASSIFIED.

Srebrenicu i Žepu, samo u toku ovog mjeseca.

Očigledno sistematske, širom rasprostranjene srpske akcije snažno ukazuju da je od početka konflikta, vojno i političko vodstvo bosanskih Srba odigralo centralnu ulogu u namjernom uništavanju i raseljavanju nesrpskog bosanskog stanovništva.

Uvod

Etničko čišćenje se u Bosni odvija barem od početka 1992. godine.³⁹⁾ Sprovođe ga političke i vojne snage bosanskih Srba, uprkos Deklaraciji bosanske vlade o nezavisnosti, poslije republičkog referenduma, početkom marta 1992. godine. Srbi su bojkotovali glasanje. Izbjeglice ukazuju da su Srbi planirali preuzimanje nekih gradova, kao što je Brčko, vjerovatno prije referenduma i kako je izviješteno, tražili pomoć od Jugoslavenske narodne armije (JNA) i paravojnih grupa oformljenih u Srbiji, da to učine.

U ključnim multietničkim gradovima koje su podvrgli etničkom čišćenju Srbi najčešće nisu činili većinu. Zvanični popis stanovništva pokazuje da su, naprimjer Bošnjaci početkom 1992. godine činili većinu od 56% u sjeveroistočnom bosanskom gradu Brčko. U sjeverozapadnom gradu Prijedoru, bošnjačko stanovništvo je bilo, otprilike, jednako u odnosu na srpsko (39 i 40 procenta), kao i u istoimenoj općini Prijedor (44 prema 43 procenta). Područje je od tada praktično u cjelini ostalo bez nesrpskih stanovnika.

Preko milion onih koji su raseljeni od početka 1992, uglavnom srpskim etničkim čišćenjem, je ostalo u Bosni. Većina njih su Bošnjaci koji su strpani u prenaseljene enklave i gradove na teritoriji pod kontrolom bosanske vlade. Etničko čišćenje koje sprovode Srbi se nastavlja i danas, iako su se najbrutalniji i najrasprostranjeniji slučajevi desili 1992. i 1993, kada su neki od najozloglašenijsih zatočeničkih logora morali biti zatvoreni nakon znatnog međunarodnog publiciteta. Više od 16.000 Nesrba je izbačeno sa teritorija pod srpskom kontrolom u sjevernoj Bosni, samo od prošlog ljeta, a hiljade⁴⁰⁾ drugih je istjerano iz istočnih enklava Srebrenice i Žepe ovog mjeseca.

39) Masovnije je počelo početkom jeseni 1991. godine u Hercegovini, primjedba prevodioca.

40) Više od 50.000 stanovnika, a enklave su bile proglašene zaštićenim zonama UN.

Za vrijeme sukoba Hrvati i Bošnjaci su, takođe, počinili ratne zločine, ali su se njihove akcije sastojale u većini slučajeva od odvojenih - iako ponekada okrutnih - epizoda kojima nedostaje intenzitet, orkestracija i razmjere koje imaju akcije Srba. Većina izbjegličkih izvještaja - potvrđenih od strane UN-a, međunarodnih humanitarnih organizacija i drugih izvora informacija - pokazuju da su Srbi odgovorni za ogromnu većinu uništavanja, raseljavanja, gubljenja života, povezano sa etničkim čišćenjem u Bosni.

Glavni sudionici u etničkom čišćenju

Glavni dio dokaza ukazuje da su politički, policijski, vojni i paravojni elementi igrali centralnu, rukovodeću ulogu u sprovođenju etničkog čišćenja u Bosni. Izjave izbjeglica iz ugroženih gradova koji su udaljeni jedni od drugih, kao što su Prijedor, Brčko i Foča, pokazuju očigledno sličan šablon. Oni opisuju kako su Nesrbi bili razoružani i kako su srpske političke, policijske i vojne snage preuzele kontrolu nad gradovima, uspostavljajući nove lokalne strukture vlasti sa identičnim nazivima funkcija u svakom slučaju. Dalje opisuju sistematska hapšenja, istrage, torture i zatvaranja ili protjerivanje članova nesrpske elite - uglavnom Bošnjaka. Gotovo istovremeno zauzimanje gradova u proljeće 1992. takođe ukazuje na dogovor među vlastima bosanskih Srba. Čini se da se u posljednje dvije godine promijenila ravnoteža između političkih i vojnih elemenata. Vojska je, na primjer, kroz svoje ofanzive proširila ulogu u etničkom čišćenju, ali je izgleda i sve drugo ostalo uključeno.

Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine i njeni organi unutrašnjih poslova

Mjesni i regionalni članovi Srpske demokratske stranke (SDS) Radovana Karadžića, su izgleda odgovorni za mnoge odluke lokalnog i regionalnog karaktera uključujući etničko čišćenje Nesrba. Brojni izvještaji izbjeglica imenuju SDS kao rukovodioca srpskih osvajanja, multietničkih gradova, gdje su uspostavljali nove režime, uspostavljali istražne organe, tobožnje "sudove", i hiljade nesrpskih civilnih zatvorenika otpremili u koncentracione logore.

Gradonačelnik Prijedora (član SDS-a) koji je poslije zauzimanja grada

u aprilu 1992, preuzeo funkciju izjavio je u intervju-u američkoj novinskoj agenciji, u jesen 1992, da su tri glavna koncentraciona logora u tom području - Keraterm, Trnopolje i Omarska, "oformljena na osnovu odluka prijedorskih civilnih vlasti". Tamo je, prijavljeno, da su hiljade maltretirane i umrle. Mnogi Srbi označeni kao članovi mjesnog SDS-a, su takođe bili priključeni lokalnim paravojnim ili neregularnim jedinicama koje su terorizirale nesrpsko stanovništvo.

Mjesni službenici SDS-a su takođe usko saradivali sa organima bezbjednosti. Službenici Ministarstva unutrašnjih poslova po tradiciji kontrolišu lokalnu policiju. Njihova ovlaštenja vezana za rad na održavanju javnog reda daju im pristup općinskim registrima. Mnoge izbjeglice su izvijestile da je, po zauzimanju gradova, ugledne lokalne Nesrbe policija brzo uhvatila koristeći postojeće popise. Prema različitim izjavama izbjeglica službenici Ministarstva unutrašnjih poslova kolaboracionističke "Republike Srpske" su, takođe, upravljali istražnim organima i koncentracionim logorima za civile, kao što je Omarska.

Karadžić je konstantno negirao srpsku umiješanost u etničko čišćenje, odnosno da je njegov režim odgovoran za bilo kakve grozote, ali su on i njegovi saradnici očigledno imali vlast nad nekim koncentracionim logorima. Novinari su na primjer, opisali kako su preko Karadžićevog ureda ugovarali posjete zarobljeničkim logorima u 1992, i kako su i drugi ljudi sa zapada obilazili logore u društvu SDS "pratnje". Ova informacija i usklađeni šabloni očigledni u zauzimanju gradova širom Bosne, snažno ukazuju da su, čelnici SDS-a, uključujući i Karadžića, od početka znali za planove o etničkom čišćenju - i da su ih vjerovatno i inicirali, u koordinaciji sa organima bezbjednosti i vojskom.

Vojska samozvane "Republike Srpske"

Vojska bosanskih Srba (BSA) odnosno Vojska "Republike Srpske", koja je stvorena od Jugoslavenske narodne armije (JNA) sredinom maja 1992. godine,⁴¹⁾ i dalje je bila glavni učesnik u kampanjama etničkog čišćenja protiv Bošnjaka i Hrvata. Jedinice su sprovele sistematske operacije

41) Stvarno je stvorena preimenovanjem jedinica 2. i 4. vojne oblasti Vojske samozvane Savezne Republike Jugoslavije, koja je do zvaničnog proglašenja SRJ, 26. aprila 1992. godine u cilju kamufliranja bila zadržala naziv JNA, primjedba prevodioca.

etničkog čišćenja, kontrolisale koncentracione logore i metodično uništavale muslimanska sela. Naročito je to vidljivo u sjevernoj i istočnoj Bosni. Ove snage su često djelovale zajedno sa srpskim paravojnim jedinicama označenim kao počinocima najgorih okrutnih djela balkanskog konflikta.

Vojska samozvane "Republike Srpske" je radije djelovala u mnogim zatočeničkim logorima u kojima su držani uglavnom bošnjački i hrvatski civili - nego da na uobičajen način dolazi do ratnih zarobljenika - kako su izvijestili novinari i izbjeglice. Logori kojima je upravljala ova "vojska", ozloglašeni su po svojoj, kako se tvrdi, brutalnosti i usmrćenjima, uključujući i one u Manjači i Batkovićima. Značajan dio sistema srpskih zatočeničkih logora i zatvora u Bosni je, prema informacijama iz različitih izvora, bio integralni dio ove vojne strukture. Neki bivši zatvorenici tvrde da su bili u mogućnosti da upoznaju strukturu vojne komande u logorima koje je držala srpska vojska i da u nekim slučajevima, prepoznaju bivše oficire JNA koji su tada služili u komandama logora. Kako je izvješteno vojna služba bezbjednosti je rukovodila logorima i kontrolisala ih, koristeći vojnu policiju kao čuvare.

Kad je, pod komandom generala Ratka Mladića, ova vojska intenzivirala vojne operacije, njena uloga u etničkom čišćenju je porasla. U svoje akcije je uključila sistematsko uništavanje sela - na prvom mjestu muslimanskih - kako bi osigurala da se njihovi stanovnici neće vratiti. U januarsko-aprilskoj ofanzivi na Srebrenicu 1993. i u napadu na Goražde u aprilu 1994, na primjer, razarala je muslimanska sela nakon što bi trupe dobile kontrolu nad područjem koje ih okružuje.

Paravojne snage

Brojne bosanske izbjeglice su ukazale da su i bosanski Srbi i srpske paravojne jedinice u početku djelovali zajedno sa JNA, kasnije "Vojska Republike Srpske", kao i mjesne policijske snage, sa ciljem da osvoje teritoriju i etnički očiste područja u toku 1992. godine. Postoje dokazi na temelju indicija da su JNA i srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova naoružali bosanske Srbe i srpske paravojne jedinice,⁴²⁾ u toku 1992. godine.

42) Misli se na srbijanske i crnogorske paravojne jedinice tipa Arkanovci, Šešeljovci i sl.

U mnogim slučajevima, prema različitim izvještajima, JNA/BSA je obezbijedila područje oko grada i gađala ga artiljerijom ili tenkovima da bi terorizirala stanovništvo. Paravojne jedinice su vjerovatno djelovale u tijesnoj koordinaciji sa Armijom - ako ne i pod njenom komandom - koristeći okruženje gradova koje je stvorila Armija da bi ušli u njih i počeli "etničko čišćenje" ubijanjem, taktikom terora i istjerivanjima. Izgleda da je BSA većinu paramilitarnih jedinica raspustila ili ih u protekle dvije godine integrisala u Armiju zbog raznih razloga. Dobrovoljne paravojne jedinice od tada su izgleda pod komandom BSA ili kao dio BSA jedinica.

Posljedice etničkog čišćenja

Ne postoji pouzdan proračun koliko je Bosanaca umrlo kao rezultat srpskog etničkog čišćenja, ali informacije izbjeglica i novinskih izvještača snažno ukazuju na broj od desetina hiljada⁴³). Informacija o usmrćenjima je uglavnom proizvoljna i nije rezultat formalne istrage ili ekshumacije pošto se većina navedenih smrti desila na teritoriji pod srpskom kontrolom gdje je ljudima izvana pristup zabranjen. U mnogim slučajevima, međutim, izbjeglice koje su prijavile takve smrti tvrde da su bili svjedoci.

Oko 2,000.000 ljudi iz država bivše Jugoslavije je raseljeno ili stanuje na drugom mjestu u svojoj domovini ili drugoj bivšoj jugoslavenskoj republici. Oko 1,300.000 ovih raseljenih lica su u Bosni, većina njih su Bošnjaci koji su bili prisiljeni da napuste područja pod srpskom kontrolom. Dalje, oko 1,000.000 izbjeglica iz bivše Jugoslavije je pobjeglo u inostranstvo, prema podacima UN-a, uglavnom u Evropu. Iako je teško da se izračuna koliko balkanskih izbjeglica otpada na pojedine etničke grupe, bilo u bivšoj Jugoslaviji ili u inostranstvu, jasna ali još nespecificirana većina su Bošnjaci.

Zaključak

Stalni pohodi etničkog čišćenja u Bosni za preko tri godine, su radikalno promijenili prijašnju multietničku sliku Države. Ponovno uspostavljanje prijeratne demografske ravnoteže i etničke raspodjele sada se čini praktično

⁴³) *Riječ je o više od 200 hiljada duša, primjedba prevodioca.*

nemogućim. Akcije srpskih političkih i vojnih snaga, su stvorile bosansku - uglavnom bošnjačku - dijasporu. U isto vrijeme, Srbi su uspjeli u zauzimanju velikog dijela bosanske teritorije i napravili značajne korake ka njihovom očiglednom cilju - uspostavljanju ili širenju etnički čiste srpske države.⁴⁴)

⁴⁴) *Dodatak Izvještaju (od 7. avgusta 1995. godine) koji sadrži 4 fotokopije satelitskih snimaka razorenih naselja kod Šipova, Gorazda i Zvornika, te groblja kod Trebinja izostavljene zbog nedovoljne jasnoće.*

Ratni zločini koje su u Bosni počinili Hrvati i Bošnjaci.

Prema svim pouzdanim izvorima informacija ogromna većina smrti i protjerivanja zbog etničkog čišćenja u Bosni je djelo Srba. Bošnjaci i Hrvati, međutim, su, takođe, odgovorni za nečovječna djela jednih protiv drugih i protiv Srba - iako je to upadljivo u manjem obimu. Obje grupe su zatvarale, zlostavljale, protjerivale i ubijale civile, naročito u centralnoj Bosni.

- Neke od poznatih zatočeničkih ustanova, kao što je logor u Tarčinu, kojeg drži Armija bosanske vlade, navodno još rade i možda se u njima nalaze neki civili zajedno sa ratnim zarobljenicima, članovima vojske bosanskih Srba. Govori se takođe o nastavku brutalnosti i protjerivanju manjina.

- Iako su mnoge zvanične bosanske zatvorske ustanove, kao što su one koje drži Armija u Bugojnu u centralnoj Bosni, navodno zatvorene, izbjeglice ukazuju da se uznemiravanja i protjerivanja nemuslimanskih civila nastavljaju u nekim gradovima u kojim dominiraju Bošnjaci.

- I novinski i UN-izvještaji su dokumentovali napore bosanskih Hrvata da protjeraju Bošnjake iz zapadnog Mostara od početka 1993. godine. Hrvati takođe nastavljaju da odbijaju povratak Nehrata u područja nad kojima su učvrstili vlast u 1993/94. godini, pod izgovorom "implementacije" Vens-Ovenovog plana.

Uprkos ovim zabilježenim slučajevima, nema obavijesti ili obrasca događaja koji ukazuju da su vođe bilo Bošnjaka ili Hrvata poticale široko rasprostranjeno etničko čišćenje s ciljem da se osvoje i zadrže teritorije.

- Proračuni različitih međunarodnih humanitarnih i organizacija za ljudska prava o broju usmrćenih i raseljenih lica u Bosni uspoređeni sa popisom iz 1991. za Bosnu, ukazuju da je ubijeno i izbačeno iz njihovih domova daleko manje Srba nego Bošnjaka i Hrvata.

ETNIČKO ČIŠĆENJE SANDŽAKA⁴⁵⁾

Politika etničkog čišćenja je duboko utemeljena u srpskom nacionalnom programu kojim je predviđeno stvaranje "Velike Pravoslavne Srbije", etnički očišćene od nesrpskog življa. Program je dobio osnove u dokumentu Načrtanije Ilije Garašanina iz 1844. godine, koji je kasnije usavršavan. Kontinuitet u sprovođenju programa pokazuje komparacija dva različita razdoblja.

Srpska vojska je sve do pred kraj II svjetskog rata vodila borbu za Veliku Srbiju. Tadašnji general Draža Mihajlović je, na bazi koncepcije Srpskog kulturnog kluba, sebi i svojoj vojsci postavio osnovni cilj: "etničko čišćenje Sandžaka od muslimanskog življa i Bosne od muslimanskog i hrvatskog življa".

Sadašnji srpski režim, podučan od svoje Akademije nauka i umjetnosti ima isti cilj. Radeći na njegovoj realizaciji, srpska vojska je u Hrvatskoj, a naročito u Bosni i Hercegovini, počinila veliki genocid i masovno etničko čišćenje nad Bošnjacima i Hrvatima.

Etničko čišćenje i genocid nad Bošnjacima u Sandžaku je institucionalizovan i dolazi do punog izražaja nakon 27-og aprila 1992. godine kada je stvorena Savezna Republika Jugoslavija. Iz Ustava te države Bošnjaci su izbačeni, iako su treći narod po brojnosti, a do tada su bili konstitutivni i državotvorni narod.

U posljednje dvije godine kroz vojno-policijski tretman prošlo je oko 15.000 (petnaest hiljada) Bošnjaka.

Iz ove regije je protjerano ili se zbog nezaštićenosti i straha iselilo između 70.000 i 75.000 (sedamdeset i sedamdeset i pet hiljada) stanovnika, čime je nacionalna struktura stanovništva ozbiljno narušena na štetu Bošnjaka. Na primjer, iz opštine Tutin je iseljeno više od 10.000 (deset hiljada), Sjenice 9.000 (devet hiljada), Priboja 8.500 (osam hiljada i pet stotina), Rožaja 7.000 (sedam hiljada) lica itd. U velikom broju seoskih naselja sada žive samo Srbi i Crnogorci. Takvih naselja na području pribojske i pljevaljske opštine ima 45 (četdeset i pet).

⁴⁵⁾ Izvještaj Helsinškog odbora za ljudska prava (Human Rights Watch Helsinki) iz maja 1994. godine.

U seoskim naseljima zapadnog dijela opštine Priboj je živjelo 2.000 (dvije hiljade) Bošnjaka a sada tamo žive samo Srbi. To su slijedeća naselja: Sjeverin, Voskovina, Živinice, Sočice, Četanje, Milanovići, Zabrđe, Strmac, Crnugovići, Kukurovići, Zaostro, Brančići, Zabrnjica, Batkovići, Međurječje, Krajčinovići, Dragovići, Kasidoli, Ritošići, Požegnac i Čudovo.

Na području pljevaljske opštine očišćena su slijedeća naselja: Ravni, Bunguri, Selišta, Klakovine, Kržava, Stražice, Čejrenci, Rosulje, Planjsko, Rašići, Kava, Leuši, Tvrdakovići, Madžari, Kovačevići, Potrkuše, Borišići, Mrčići, Ukšići, Bavčići, Podborovo, Podblaće i Potkovače. Ova sela pripadaju uglavnom mikroregiji Bukovica koja obuhvata više od jedne trećine površine ove opštine, a čije su stanovništvo 75% (sedamdeset i pet) činili Bošnjaci. Ovo potvrđuje i izjava Lazara Stojanovića, dopisnika RFI-a data na Tribini "Ljudska prava, proklamacija ili stvarnost " održanoj 14. aprila 1994. godine u Novom Pazaru. "Ja sam sa ekipom stranih novinara uspio da prodrem na Bukovicu i da se uvjerim da su svi drastični izvještaji o očiglednom i vrlo temeljnom etničkom čišćenju Muslimana u tom kraju tačni".

Najveći broj protjeranih Bošnjaka Sandžaka uspio je naći utočište u zemljama zapadne Evrope, Skandinavije i u Turskoj.

Etničkim čišćenjem istočnog dijela Bosne i Hercegovine i zapadnog dijela Sandžaka, napravljen je etnički prekid, Sandžak je otrgnut od matice, tako da Bošnjaci u ovoj regiji ostaju u enklavi koja prema planu kreatora "Velike Srbije" treba biti progutana.

Imajući u vidu današnji položaj, kao i činjenicu da se nad Bošnjacima tokom historije vršio veliki progon i genocid, zatim, transformaciju prostora bivše Jugoslavije i stvaranje novog poretka; rezultate referenduma od 25. do 27. oktobra 1991. godine, na kojem se oko 69 procenata građana Sandžaka izjasnilo ZA potpunu političku i teritorijalnu autonomiju Sandžaka. Muslimansko nacionalno vijeće Sandžaka - MNVS odnosno rukovodstvo Bošnjaka Sandžaka je juna 1993. godine izradilo "Memorandum o uspostavljanju specijalnog statusa za Sandžak " kao rješenje za opstanak ovog naroda.

Osnova za političku i teritorijalnu autonomiju postoji u historijskom i prirodnom (etničkom) pravu (Bošnjaci su u izrazitoj većini).

Podsjećamo da je Sandžak tokom historije bio "corpus separatum", te

da se o njemu kao takvom odlučivalo na Berlinskom kongresu 1878. godine, zatim na Londonskoj konferenciji 1913. godine kada je podijeljen između Srbije i Crne Gore, na Konferenciji u Bukureštu iste godine itd.

Sandžak je bio ponovo uspostavljen u periodu od 1943. do 1945. godine, ali su ga komunisti svojom odlukom (29. mart 1945.) ukinuli i ponovo dodijelili Srbiji i Crnoj Gori. Raspadom i transformacijom bivše Jugoslavije, ranije odluke više nemaju pravnu vrijednost, te se ne mogu primjenjivati ni na Sandžak.

Dakle, postoje ozbiljni razlozi, a i temelj po oba prava za uspostavljanje Sandžaka kao posebne autonomne jedinice u novom poretku. Na taj način bi se trajno riješio položaj, a time i opstanak Bošnjaka u ovoj regiji.

Human Rights Watch Helsinki
Maj 1994.

Buhenvald/Getingen, 27. jula 1995.

OMOGUĆITI SAMOODBRANU PROTIV GENOCIDA BOSNI SKINUTI EMBARGO NA NAORUŽANJE*)

Mnogo poštovani gospodine savezni kancelaru,

Društvu za ugrožene narode ponovo stižu izvještaji o ubistvima hiljada Bosanaca, ovoga puta iz Srebrenice i Žepe. Među žrtvama su mala djeca, omladina, žene i ljudi. Mlade Bosanke se ponovo hvataju i siluju. Mnoge od njih su nestale. Prema iskazima preživjelih, samo kod Bratunca likvidirano je 2.500 bosanskih mladića i odraslih muškaraca. Do 3.000 ljudi, treba da je, prema drugim izvještajima, usmrćeno nakon zauzeća od strane UN zaštićene zone u Srebrenici.

Tri godine ste, gospodine savezni kancelaru, dozvoljavali da vaši politički prijatelji Džon Mejdžor (John Major), Fransoa Miteran (Francois Mitterand) i Boris Jeljcin, kao prećutni saveznici Beograda, onemogućavaju svaku efektivnu mjeru protiv agresora. Plavi šljemovi samo nadziru istrjebljenje i deportaciju. Jedini rezultat takve politike Ujedinjenih nacija je održavanje embarga na uvoz naoružanja u Bosnu i Hercegovinu - žrtvu genocida, progona i silovanja.

Društvo za ugrožene narode je već od proljeća 1992. godine kontinuirano dokumentovalo posljedice. Organizacije za ljudska prava i komisije za istraživanje utvrdile su: genocid nad preko 200.000 Bošnjaka; koncentracione logore u kojima je 1992/1993. bilo ubijeno oko 30.000 Bošnjaka; najmanje 20.000 silovanih žena, gotovo isključivo muslimanki; 11.000 samo u Sarajevu ubijenih civila svih nacionalnosti i religioznih ubjeđenja; 1.200 razorenih džamija, mesdžida i mekteba. Kao nekad, opet jedan evropski nehrišćanski narod mora da napusti svoj zavičaj. Vi, međutim, niste ni njemačkoj ni evropskoj javnosti, kazali da se ova strahota naše prošlosti neće ponoviti.

Doduše, Savezna vlada je prihvatila 300.000 bosanskih izbjeglica i isporučuje humanitarnu pomoć. Mi Vam za to zahvaljujemo. Ali napadački

rat Karadžićevih i Miloševićevih Srba postaje sve barbarskiji. Ova nečovječnost, ovaj brutalni izazov protiv evropske civilizacije, sve više podsjeća na metode nacista.

Gospodine savezni kancelaru, snosite saodgovornost za bosansku tragediju. Ne možemo se više izgovarati na to da su se na sreću kasnije rodili ("der Gnade der späten Geburt"). Vaša vlada je sudjelovala u nečovječnim planovima podjele. Vaš ministar spoljnih poslova je - protiv svakog razuma - umolio Rusiju da se uključi u Kontaktnu grupu, iako je ona sa Srbijom vojno povezana. A baš Rusija ubice snabdijeva naoružanjem. Ona želi da Bundesver angažuje za povlačenje plavih šljemova, a ne za zaštitu bespomoćnih bosanskih civila. Gospodine Kol, to je cinično i nečovječno.

Vi govorite o zločinima Trećeg rajha, ali niste ništa preduzeli da se spriječi genocid u vašoj "evropskoj kući".

Brinete se za to, da (srpska) artiljerija i tenkovi budu bezbjedni od zapadne alijanse a oni svakodnevno gađaju stotine hiljada djece, žena i ljudi. Vi i vaši prethodnici uporno isporučujete oružje vladama koje čine genocid. Danas od Vas zahtijevamo da skinete embargo sa uvoza naoružanja u Bosnu kako bi se žrtva agresije u smislu Konvencije Ujedinjenih nacija o sprječavanju i kažnjavanju genocida i Ujedinjenim nacijama propisanog prava na samoodbranu može sama braniti, kad niko nije spreman da je brani.

Takođe, žalimo što su opozicione partije zakazale. Oskar Lafonten (Oskar Lafontaine) uz to poziva da se ne vrši satanizacija Slobodana Miloševića, najodgovornijeg među Srbima. Rudolf Šarping (Rudolf Scharping), okrenuo se protiv naoružavanja žrtve, ali ništa nije preduzeo da se suzbiju počinitelji (zločina). Peter Gloc (Peter Glotz) je čak nastupio kao advokat počinitelja genocida iz Beograda i sa Pala, a Joška Fišer (Joschka Fischer) poriče genocid.*)

Tilman Cilh s.r.

Fadila Memišević s.r.

Predsjednik Saveza
društava za ugrožene narode

Evropski forum za Bosnu
i Hercegovinu

*) Otvoreno pismo upućeno nešto kasnije njemačkoj i svjetskoj javnosti, znatno je šire i potkrijepljeno je sa više opisa zločina učinjenih na očigled trupa Ujedinjenih nacija.

PRVA OPTUŽBA HAŠKOG TRIBUNALA⁴⁶⁾

Gospodo Greve, Sud za ratne zločine u Hagu optužio je 21 Srbina za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti Među optuženim su komandant logora Željko Meakić i, u Njemačkoj uhapšeni, Dušan Tadić. Jeste li to očekivali?

Hana Sofija Greve⁴⁷⁾: Da, za mene to nije nikakvo iznenađenje. Ipak ja nisam tužilac. Strategija kažnjavanja sasvim je prepuštena Tribunalu. Ali pripreme koje je izvršila Komisija za istraživanje ratnih zločina omogućile su da pomenute osobe već sada budu optužene. Sud je u situaciji da odlučuje gdje i sa čime može početi. U shvatanju sudovanja za čovječanstvo je to džinovski korak u pravom smjeru.

Kakvo je značenje logora Omarska?

Omarska je dio cjelovitog sistema koji se može označiti kao zločin protiv čovječnosti i kao genocid. Omarska ima specifičan aspekt. Područje Prijedora, gdje su Srbi u aprilu 1992. godine preuzeli vlast, bilo je razoreno. Srpske jedinice su išle od mjesta do mjesta. Nesrbi koji su preživjeli prvi nalet, bili su razdvojeni. Djeca ispod 16 godina, žene i muškarci iznad 65 godina odvedeni su u logor Trnopolje, a onda deportovani. Muškarci između 16 i 65 godina bili su određeni za uništenje i odvedeni u logore smrti. Jedan od njih je bio Omarska, a drugi Keraterm.

Već prije toga Srbi su bili počeli uništavati jedno po jedno mjesto, jedan po jedan kraj, jednu po jednu oblast. Vodeće ličnosti Prijedora, kao gradonačelnik i drugi ljudi su "nestali" a kasnije se ispostavilo da su bili odvedeni u Omarsku. Omarska je bila glavni centar u kome se lomila kičma ove opštine. U Omarskoj su internirane vodeće ličnosti: političari,

⁴⁶⁾ Intervju objavljen u dvomjesečniku POGROM, časopisu za ugrožene narode br. 182, april-maj 1965, str. 40-41.

⁴⁷⁾ Hana Sofija Greve (Hanna Sophie Greve) je član Petočlane Komisije UN za ratne zločine, koja je u junu 1994. godine podnijela Izvještaj Tribunalu u Hagu.

akademici, čak i fudbalske zvijezde. Svi koji bi mogli pomoći ljudima da progledaju, odnosno da shvate šta ih je snašlo. To je genocid. Definicija genocida glasi: Ko jednoj etničkoj grupi otme djecu, otima joj i budućnost.

Ali ko takvoj grupi otme njenu elitu, otima joj čak i sadašnjost, a budućnost čini nemogućom. Omarska igra vrlo važnu ulogu, jer je zaista bila centar smrti i uništavanja. Namjera je bila da se Nesrbima onemogućiti opstanak u regiji i povratak na ognjišta. Za povratak su neophodne ličnosti koje će to biti u stanju organizovati i sprovesti.

Preživjeli iz logora smrti Keraterm Muhidin Sarić je izjavio da je svaki Srbin mogao ubijati zatvorenike u logoru, a da se za to ne mora nikome opravdavati. To je neka vrsta sadizma. "Oni nisu imali mašina za ubijanje kao što su gasne komore", kaže Sarić, "oni su to činili primitivno, balkanski, šakama, udarcima čizmom u bubrege, željeznim šipkama, tojagama". Može li se uopšte pretpostaviti šta se u Omarskoj i Keratermu dogodilo?

Neki koji su u Omarsku dovedeni, nikada i nisu dospjeli u sam logor. Prisiljavali su ih da udaraju glavom o zid dok im ne pukne lobanja. Neki su umirali pri ulasku. U logoru su od početka mučeni.

Omarska je rudnik željeza. Ljudi su tamo morali bukvalno stajati, nisu se mogli kretati, nisu mogli sjesti. Po tri do pet dana nisu dobijali ni hranu ni vodu. Onda bi se prilike promijenile. Zatvorenici su tučeni kad bi išli po hranu. Nisu im davali vremena ni da pojedu to što su dobili. Nekima bi jednostavno naredili da legnu i ubili bi ih. Neke su opet radi mučenja odvodili u "Bijelu kuću".

Postojao je određen sistem saslušavanja. Mnogi su pitani: Da li su na referendumu glasali za nezavisnost, i da li su imali oružja? Ipak oni oružja nisu imali. Mnogi su umrli za vrijeme saslušanja. Mnogi zbog zlostavljanja ili zbog gladi i odsustva medicinskog tretmana. Ubice su ubijale ljude, kao od šale. Izgleda, kao da su uživali u tom da druge uništavaju. U Keratermu, na primjer, bio je jedan taksista, koji je nalazio "zadovoljstvo" u tom da ljude gazi autom. Bili su i neki Srbi koji su posebno dolazili u logor da bi ubijali.

Je li Dušan Tadić, koji je juče takođe optužen i uhapšen u Njemačkoj, jedan od njih?

Dušan Tadić je primjer za to. Nije imao nikakvu formalnu funkciju u logoru za jedno određeno vrijeme.

Zar nije bio stražar u logoru?

Ne, on je jednostavno dolazio u Logor. Ponekad je htio samo da se tuče sa zatvorenicima, da na njima trenira, ili da ih muči. On je, takođe, prisiljavao zatvorenike da druge kastriraju.

Optužnica Tribunala sadrži izvještaje očevidaca da je zbog prepunjenosti Logora, najmanje jedanput "čitav autobus uhapšenika odmah bio likvidiran". Je li bilo masovnih egzekucija?

Znamo da je bilo mnogo masovnih egzekucija. Svako jutro su izbacivani leševi na zatvorski krug, nekad deset, ponekad 15, svakog dana. Kada su punili autobuse, bivalo je više od 50 lica, koja su sabijana kao u tor. U "Bijelu kuću" odvođene su grupe od deset do četrdeset.

Od svih 21 optuženih, samo se Tadić nalazi u zatvoru. Sud ne može voditi proces u odsustvu optuženog.

Ovo ste u pravu. Ali postojanje optužnice znači da će biti tražen. Ako, dakle, bilo gdje krene, gdje nije zaštićen njegovim ljudima, može biti uhapšen. Takođe je diskutovano kako ga, dovesti iz zemlje u Hag. Najvažnije je da se na tome radi i da se gonje počiniozi zločina u Prijedoru. Počiniozi koji budu traženi, ne mogu se više slobodno kretati - do kraja njihovog života. A biće teže za ljude koji su počinili slične zločine kao u Omarskoj. Ovo će djelovati preventivno.

Fadila Memišević,

OLAKŠANJE I PUNA NADA³

To što Tribunal za ratne zločine u Hagu počinje sa radom za mene znači olakšanje. Ovaj tribunal je simbol čovječnosti, jer pokazuje da je svaka trpeljivost prema zločinima i izjednačavanje zločina sa žrtvom zločina, samo po sebi zločin. Zbog toga njegovo formiranje od strane međunarodne zajednice je događaj koji se tiče svih nas.

Tribunal je obrazovan za kažnjavanje u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj počinjenih ratnih zločina. Sada su ti zločini dobili lik i ime. U stotinama hiljada iskaza o genocidu u Bosni, koje smo sakupili, isto tako sadržana su nedjela kako ih počiniozi tačno opisuju. Postoje liste ratnih zločinaca. Jedan od njih i jedini do sada uhapšeni je Dušan Tadić. Sudski proces protiv njega je počeo.

Međutim ne smijemo zaboraviti da su Tadić i njemu slični bili samo nečija produžena ruka i da su izvršavali naredjenja drugih. Ni Njemberški proces se nije bavio sa malim SS pandurima i stražarima koncentracionih logora. Pravda se tek tada može postići kad glavni kreatori, vođe i komandanti fašističkog rata protiv Bosne i Hercegovine budu dovedeni pred sud. To su prije svega Milošević, Karadžić, Mladić i Kukanjac.

Međunarodni sud će okrivljenim izreći svoju presudu. Političari ne bi smjeli uticati na optužene i sudije. Naprotiv, vlade moraju učiniti napor da ratni zločinci koji se nađu na njihovoj državnoj teritoriji budu uhapšeni i izručeni. Ovo je prvi slučaj od Njemberškog procesa, od Konvencije za sprječavanje i kažnjavanje genocida, da se jedan očigledni genocid, sudski tretira od strane međunarodne zajednice. Iz Haga mora proizaći poruka da zločini nad Bosancima nisu jedini koje treba okajati. Genocid se na ovom svijetu više nesmije trpjeti.

Istovremeno Haški tribunal nije mjesto osvete. Šta više, on treba, da razbije đavolji krug osvete. Haški tribunal nemože ublažiti bol nas Bosanaca, ali ima mogućnost da oslobodi Srbe od kolektivne odgovornosti. Tako će Hag doprinijeti tome da se u Bosni kao multikulturalnoj državi omogući zajednički život.

48) Uz ovaj intervju, u boksu, je objavljen komentar Fadile Memišević, saradnice Zeničkog centra Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, predstavnice Evropskog foruma za Bosnu i Hercegovinu.

Hano grof fon Kilmanzeg,

NE KAPITULIRATI PRED NEPRAVDOM - BOSNI TREBA EFIKASNA INTERVENCIJA NATO- PAKTA⁴⁹⁾

Rat Srba protiv Bošnjaka i Hrvata ostavlja za sobom krvavi trag čitavom Evropom. On nas je sve uprljao. Međunarodna zajednica, prije svega Sjedinjene Američke Dežave, Rusija, Engleska, Francuska i Njemačka imaju mogućnost da ovaj rat okončaju i da žrtve agresije, genocida i progona oslobode - ali, oni to ne čine. Ovaj rat ukazuje i na to da je Evropa zakazala, ukazuje na namjernu bespomoćnost, strahovitu naivnost i potragu za izgovorima. On je historija nepodnošljivog licemjerja, beskonačan lanac kapitulacija pred nepravdom i silom. To što su zaštićene zone Ujedinjenih nacija Srebrenica i Žepa predate bez otpora, predstavlja neopisiv zločin međunarodne zajednice.

Situacija u Bosni je po apsurdnosti i tragici neprevaziđena. Zaprepašujuće je da je bila predvidljiva, a takođe i da se mogla izbjeći. Bilo bi to moguće da se posljednje četiri ratne godine, bar među glavnim akterima, mogla stvoriti jedinstvena politička volja. Njihovi posebni interesi su to spriječili. Ustvari, primarni uzroci rata leže u srpskim težnjama za prevlasti - kako srpskih manjina tako i same Srbije. Ovaj rat oni i mogu voditi samo zato što su im to Ujedinjene nacije faktički dozvolile. Engleska, Francuska i Rusija su imale interes da se, na tobožnjoj ravnoteži snaga i "pravičnom miru", na štetu Hrvatske i Bosne uspostavi hegemonistička vlast velike Srbije.

Doduše, Amerika prije stoji na strani Bosne, ali u diskusijama je pocijepana i zaglibila se u raspravama o tome šta treba uraditi. Vlada Sjedinjenih Američkih Država nije samo jednom protestovala kad je Moskva u proljeće 1995. godine zaključila vojni pakt sa Beogradom! I ovo su, međutim, Srbi mogli shvatiti kao prećutno odobravanje. Sjedinjene

⁴⁹⁾ Objavljeno u "POGROM-u", časopisu Društva za ugrožene narode, Njemačka (Gesellschaft für bedrohte Völker, Göttingen, Deutschland), br. 184, avgust/septembar 1995. str. 8 - 10.

države su, doduše s pravom, zahtijevale da Evropljani konačno počnu rješavati svoje probleme. Ali se pokazalo da je Evropa bez SAD, kao i ranije, bez krmanoša.

Njemačka je u početku rata vodila samostalnu politiku u odnosu na Jugoslaviju. U međuvremenu je ostala sa malom političkom težinom. Dugo vremena ona nije uzimala učešća u zaštitnim trupama UN, a za ljubav evropskog jedinstva - više ili manje se priklanjala britansko-francuskoj politici umirivanja savjesti.

Rezultat ove vrste politike je eskalacija rata sa do sada 250.000 mrtvih, 2,5 miliona izbjeglih. Zemlja je razorena temeljito, a propala je jedinstvena evropska kultura. To je posljedica nacionalnih egiozama ili strahovite ravnodušnosti vlada, koje se očigledno više nisu osjećale vezanim ni pravnim ni moralnim normama, bar ne tada, kada je trebalo izvršiti ono što su žrtve zahtijevale. I, to se događalo u državama koje su se s ponosom nazivale slobodno-demokratskim pravnim državama. Zbog toga u bivšoj Jugoslaviji i dalje vlada pravo jačega, drugim riječima: zločin.

Neefikasnost Ujedinjenih nacija

Ujedinjeni narodi su dospjeli u situaciju u kojoj sami sebi krše sve visoke principe kao i pravila političkog i vojnog razuma. I to, na takav, nevjerovatno nerazuman način, da se mora pretpostaviti njihova namjera da sami sebi onemoguće djelovanje. Međunarodna zajednica se sama lancem vezala za municijsko skladište na Palama. Sama sebe je učinila taocem ratnog zločinca Radovana Karadžića. Višegodišnje tolerisanje njegovog osvajačkog rata, samooptužujuća pomućena svijest Zapada, otvorena podrška Rusije i - tek po završetku drame talaca - neoficijelni iskazi da se prema njemu nije moglo nastupiti vojnim sredstvima, ovog čovjeka su konačno ubijedili, da sebi može sve dopustiti. Zbog toga on ne uzima ozbiljno niti prazne prijetnje zapadnih političara, niti efikasno vojno bockanje NATO-pakta, kao ni duboko ponižene zaštitne trupe UN, kojima se ne jednom dogodilo da nisu mogle ni smjele zaštititi ugroženo civilno stanovništvo.

Mandat UNPROFOR-a je promašen. U sukobu sa nacionalnim interesom nije imao realnu šansu da se ispuni čak ni na humanitarnom području. Pri tome je izgubljeno ne samo povjerenje u Ujedinjene nacije i

Vijeće sigurnosti, nego, takođe, i u NATO-pakt. Zapadni vojni savez može djelovati samo na osnovu zahtjeva Ujedinjenih nacija, ali se njegovo djelovanje stalno od Ujedinjenih nacija zaustavlja. To je eklatantan primjer za to, kako vojnici angažovani na pogrešnom zadatku i opremljeni vojno potpuno nedovoljnim sredstvima postaju sami bespomoćna žrtva.

Kako agresor u Bosni prije svega krši prava i hoće ovaj rat, jer mu on do sada donosi plodove, tamo se neće moći "postići mir". Pošto su sva ostala sredstva zakazala, sada ostaje posljednja mogućnost, da se "mir iznudi". Ali samo ako to bude odgovaralo strani koja mora izvršiti taj napad, onako bez oklijevanja, kako je to zapad učinio 1939. u Poljskoj, u korejskom ratu, ili nedavno u zalivskom ratu, jer je to upravo odgovaralo njegovom interesu. Bez žrtava ovo, dakako, ne ide. Pravo i sloboda imaju visoku cijenu, ali oni su nedjeljivi i moraju svuda biti branjeni, ukoliko to stoji u našoj moći. Jedina alternativa za to je kapitulacija pred golom silom.

Prema stanju stvari mora se utvrditi, da okončanje rata u bivšoj Jugoslaviji u dogledno vrijeme i pod za sve strane podnošljivim uslovima nije pitanje moći i sredstava, nego morala i volje. To između ostalog znači očuvanje Bosne kao jedne multietničke, multikulturne države.

Obmane o ratu u Bosni

Nemogućnost djelovanja koju je sama sebi stvorila Međunarodna zajednica hrani se i ojačava nizom obmana o ratu u bivšoj Jugoslaviji, koje su djelimično svjesno stvorene kao dezinformacije.

Obmana broj 1. je da se ovdje radi o građanskom ratu, koji se već zbog toga ne može okončati akcijom spolja. U stvarnosti radi se o ratu među različitim državama. Za Srbe se radi o prevlasti i osvajanju tla, za Bošnjake i Hrvate o preživljavanju i odbrani svoje države.

Prema obmani broj 2. sve strane su podjednako krive, to jest u Bosni nema pravih i krivih, imaju samo jači ili slabiji. U stvarnosti, tu postoji jedan napadač i dvije žrtve. Niko ne tvrdi, zbog toga, da su se Bošnjaci i Hrvati u ovom groznom ratu uvijek korektno ponašali.

Obmana broj 3. Diplomatsko priznanje Republike Bosne i Hercegovine i njen prijem u Organizaciju ujedinjenih nacija je provociralo Srbe. Stvarno su se dvije trećine stanovništva Bosne izjasnile za državnu nezavisnost. Ko god govori o pravu Srba da na to reaguju oružanim napadom, dovodi

u pitanje svako demokratsko većinsko odlučivanje i pravo samoodređenja.

Obmana broj 4. je samo jedna varijanta obmane 3, rat u bivšoj Jugoslaviji prouzrokovan je "preuranjenim" priznanjem Slovenije i Hrvatske, a onda kasnije i Bosne od strane Njemačke. Dok su Njemačka, Evropska zajednica i države Ujedinjenih nacija Sloveniju i Hrvatsku priznale tek u januaru 1992. godine, tadašnja Jugoslovenska narodna armija je napala Republiku Sloveniju već u ljeto 1991. godine. Nekoliko sedmica kasnije Srbi su napali hrvatske teritorije u Slavoniji i Dalmatinskom zagorju. Priznanje obadvije države došlo je dakle ne prerano, nego prekasno.

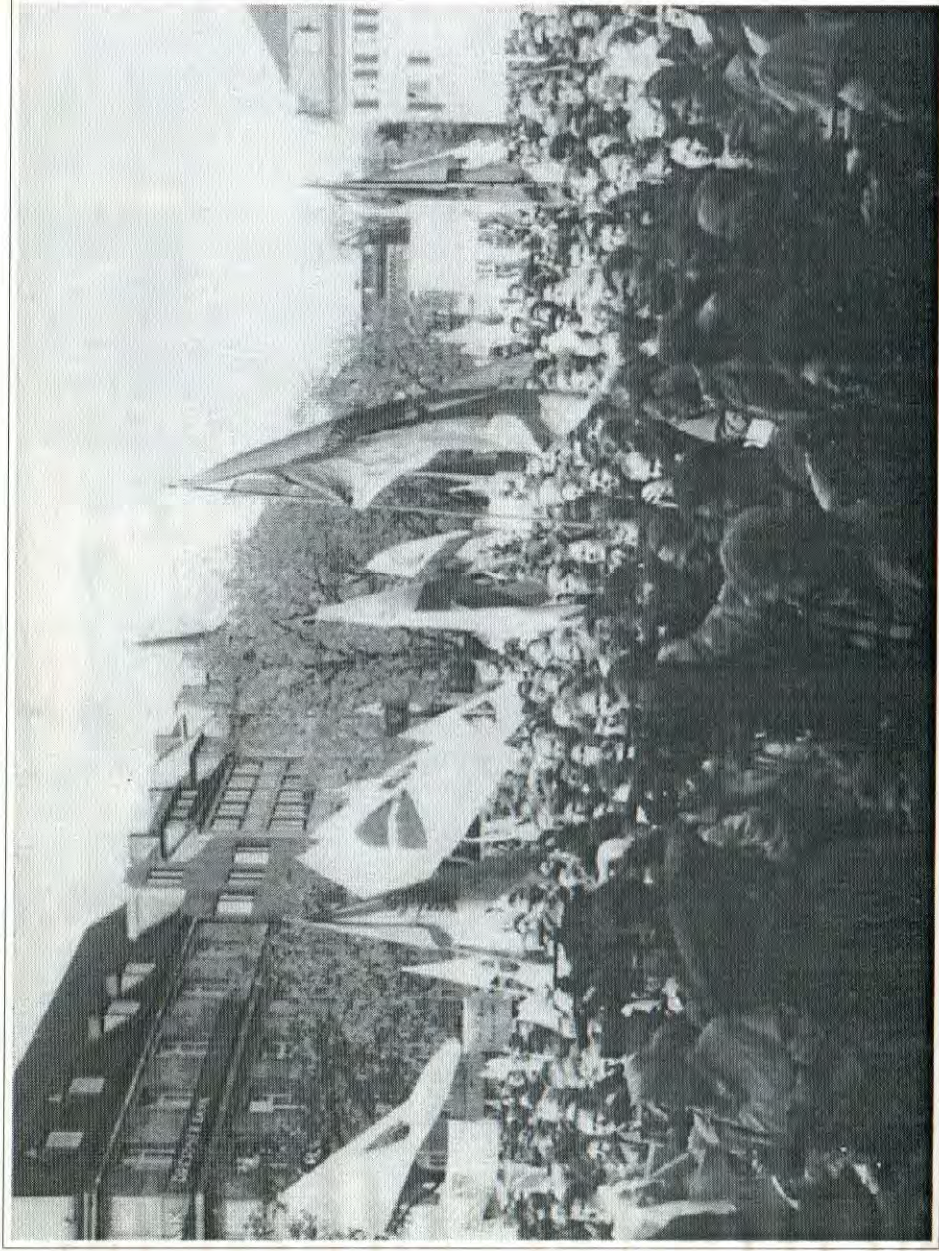
Obmana broj 5. opravdava rat time da su Bošnjaci opasni fundamentalisti. To opet nije istina. Ako danas među Bošnjacima ima fundamentalističkih utjecaja, za to su odgovorni: srpska politika uništavanja i neukazivanje pomoći od strane zapadnog svijeta. Islam je u Bosni tradicionalno oduvijek bio liberalan i evropski orijentisan.

Obmana broj 6. govori o srpskoj miroljubivosti, ali je tamo stvarno nema. Predsjednik Milošević se "odrekao" bosanskih Srba i čak protiv njih sam "sprovodi" blokadu. Ipak su i bosanski Srbi i Srbi iz Krajine, do dana današnjeg podržavani i snabdijevani svim ratnim potrebama iz Beograda. U borbama se uvijek iznova pojave srpske specijalne trupe iz ostatka Jugoslavije. Milošević, naposljetku, ima iste ciljeve kao i Karadžić - zbog toga se pritisak prema njemu mora održati.

Obmana broj 7. guši razumno prosuđivanje o političkim i vojnim sredstvima za intervenciju međunarodne zajednice. Prema njemu su Srbi rođeni gerilci i od jedne regularne armije ne mogu biti pobijedjeni. U istinu Srbi vode brutalni konvencionalni rat sa nadmoćnim arsenalom teškog oružja. Moral njihovih milicija nije tako visok, a njihovo rukovodstvo je skromno. Za jedan istinski partizanski rat danas im nedostaje podrška širokih masa stanovništva i na osvojenim teritorijama.

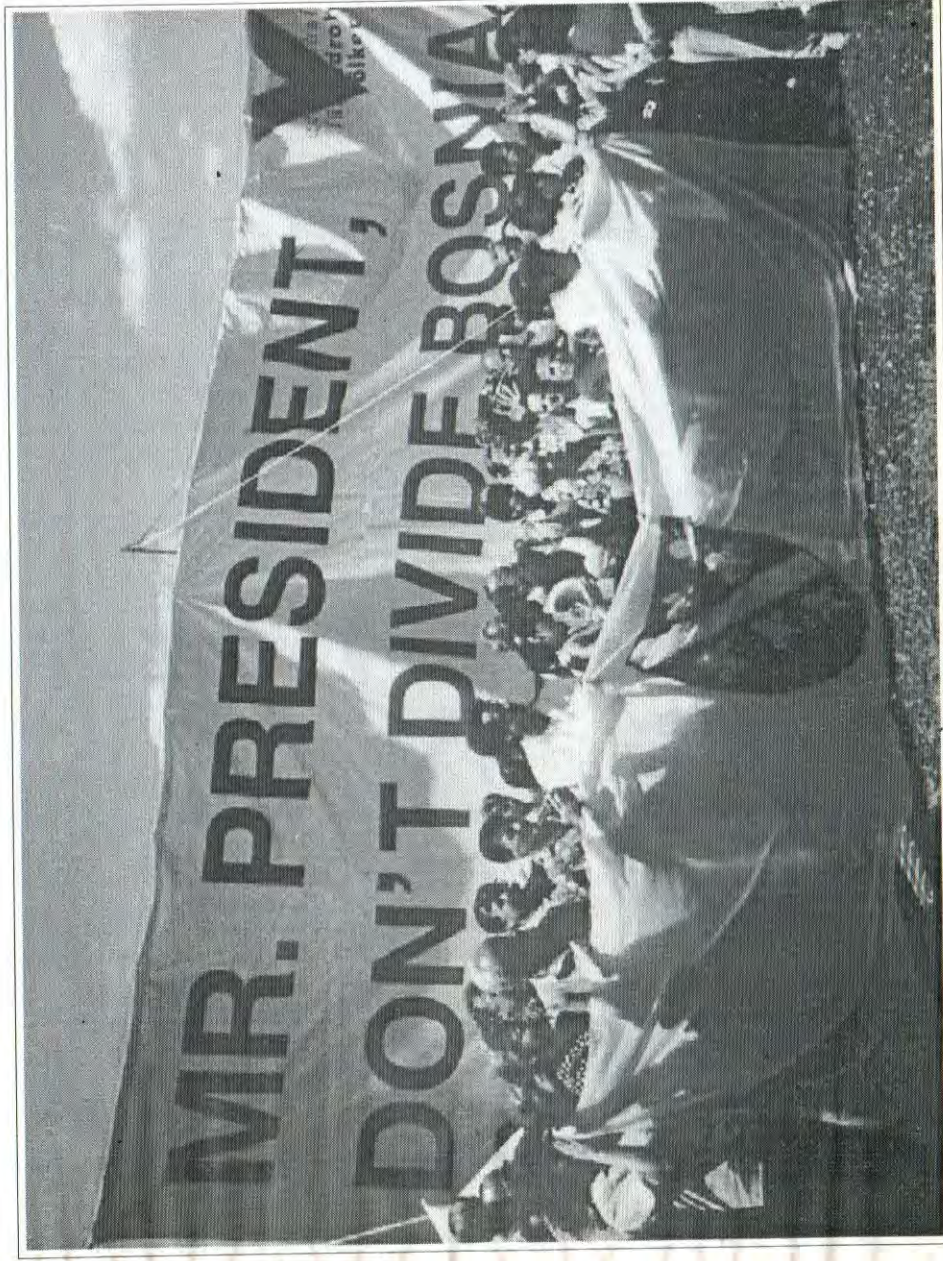
Preostale opcije međunarodne zajednice

Svi dosadašnji razgovori, protesti, embargo i prijetnje ostali su potpuno bez efekta, jer nisu potkrijepljeni političkom voljom da će - kao *ultima ratio* u smislu Klauzevica - one i vojnim sredstvima biti sprovedene. Ipak i sada Ujedinjeni narodi stoje otvoreni prema novim opcijama, ako žele isključiti kapitulaciju kao povlačenje ili daljnje slabljenje plavih šljemova.

**AKCIJE DRUŠTVA ZA
UGROŽENE NARODE -
NAJVEĆE
DEMONSTRACIJE U
EVROPI**

Najveće demonstracije protiv podjele Bosne i Hercegovine održane su 10.04.1994. godine u Bonu, u organizaciji Društva za ugrožene narode i "Merhameta" za Njemačku. Na demonstracijama je učestvovalo 50.000 građana.

**AKCIJE DRUŠTVA ZA
UGROŽENE NARODE -
ZAHTJEV BILU
KLINTONU**

Povodom dolaska predsjednika SAD, Bila Clintona u Berlin Društvo za ugrožene narode organizovalo je 11./12.07.1994. javni protest sa zahtjevom "Gospodine predsjedniče, "NE DIJELITE BOSNU!".

**AKCIJE DRUŠTVA ZA
UGROŽENE NARODE -
AKCIJA ZA
PREŽIVJAVANJE TREĆE
RATNE ZIME**

Decembra 1994.
godine u 90
evropskih gradova
održane su
masovni su
masovni skupovi
sa zahtjevom da
se Bosni i
Hercegovini
pomogne u
preživljavanju
tokom treće ratne
zime. Organizatori
su bili Društvo za
ugrožene narode i
Evropski forum za
Bosnu.

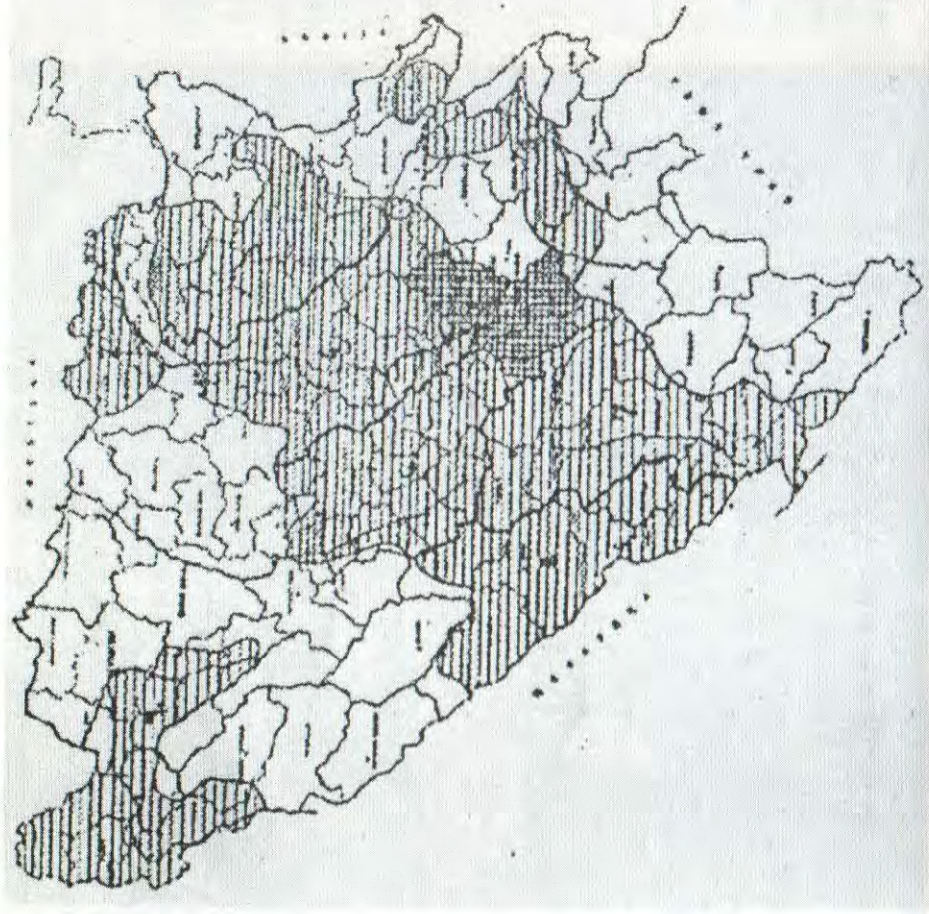

**AKCIJE DRUŠTVA ZA
UGROŽENE NARODE -
PONOVNO
KONCENTRACIOM I
LOGORI**

Povodom
pedesetogodišnjice
kapitulacije
Trećeg Rajha 7.
maja 1945. godine
Društvo za
ugrožene narode i
Evropski forum za
Bosnu su
organizovali
protestni marš
šutnje bivših
logoraša
Keraterma,
Omarske,
Trnopolje i
Manjače od
Oranienburga do
Berlina.

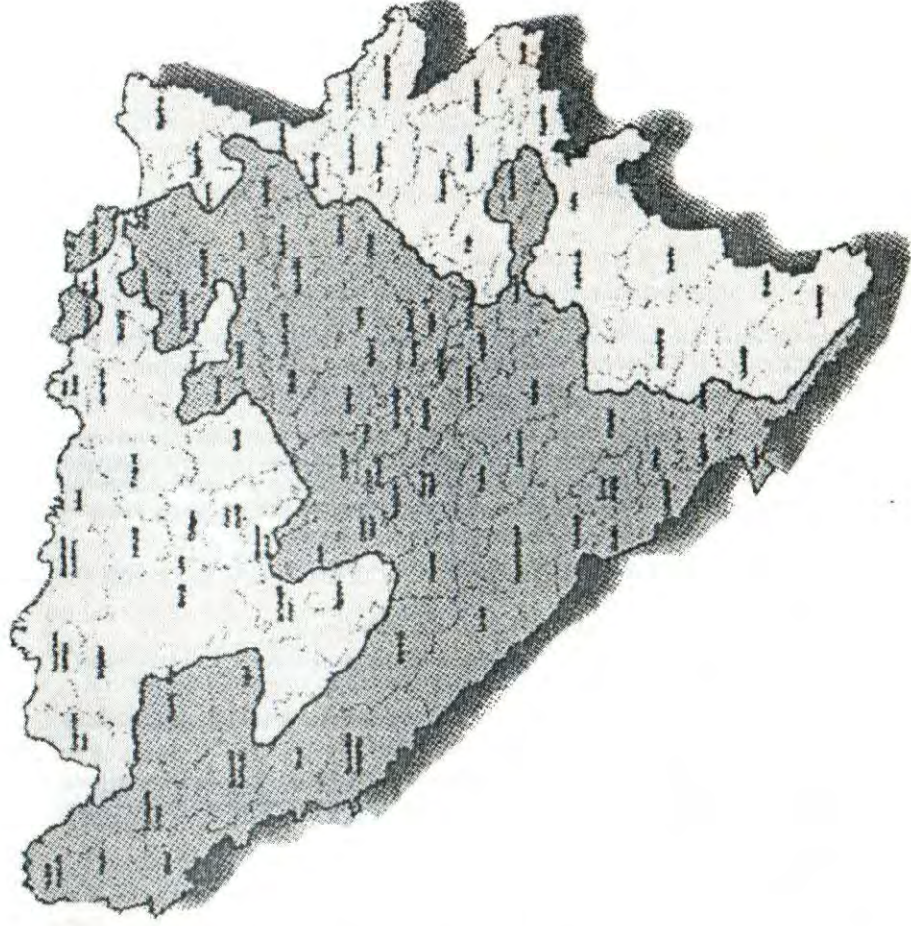
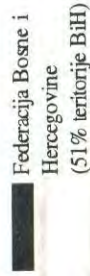
PODIJELA BOSNE, NAGRAĐA AGRESORU

Prijedlog kontaktne grupe pet velikih sila o podjeli Bosne i Hercegovine na principu 49:51%. Dvadesetog jula 1994. godine, u Vašingtonu dogovorena Federacija Bosne i Hercegovine je prisiljena da prihvati diktrani procenat umjesto dogovorenih 58%. Bošnjaci i Hrvati, Srbi (49%) (51%) Distrikt Sarajevo

PODIJELA NA ENTITETE, ALI I NADA U REINTEGRACIJU

Dejtonski sporazum iz novembra 1995. godine konačno je očuvao teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine, ali i fiksirao podjelu na entiteta. Od njegovog sprovođenja zavisi obnova i reintegracija, suživot i napredak svih.

POGOVOR BOSANSKOM IZDANJU

Bosansko izdanje knjige čiji je glavni i odgovorni urednik Tilman Cilh (Tilman Zulch) "ETNIČKO ČIŠĆENJE" - genocid za "veliku Srbiju" , izlazi više od dvije godine poslije njenog prvog izdanja u Njemačkoj januara 1993. godine.

Time knjiga nije ništa izgubila na vrijednosti. Prije svega što ona u bosanskom izdanju ima i niz dopunskih značenja, pored onog koji je imalo prvo njemačko izdanje u vrijeme kada je svjetskoj javnosti, pa i ono dobro namjernoj trebalo objasniti, šta se to stvarno u srcu Evrope ponovo zbiva. Knjiga je jasno pokazala da je ponovo na sceni fašizam. Tada joj je osnovni zadatak bio buđenje uspavane savjesti Evrope, a prije svega Njemačke koja je duboko doživjela i skupo platila nacistička divljanja. Zbog mlakog i plašljivog reagovanja, zbog nezainteresovanosti direktno je prozvana njemačka intelektualna elita, mirovni pokreti a i predsjednik Savezne vlade. Prozvani su Ujedinjeni narodi, zapadne sile kao nosioci odlučivanja i njihovi zavaravajući manevri, Miteranova posjeta Sarajevu i tako dalje i tome slično.

S obzirom na konstelaciju odnosa i stavova odgovornih u međunarodnoj zajednici, Evropi je bilo nužno objašnjavati i ko je agresor, i ko je onda žrtva, a samim naslovom knjige na najbolji mogući način objašnjen je i od agresora lansirani i već tada rasprostranjeni eufemizam "ETNIČKO ČIŠĆENJE" kao GENOCID ZA "VELIKU SRBIJU" .

Knjiga predstavlja svojevrsan izbor između 54 iskaza svjedoka, saopštenih na Međunarodnom saslušavanju , održanom 20. i 21. septembra 1992. godine u Frankfurtu u organizaciji njemačkog Društva za ugrožene narode, sa sjedištem u Getingenu, te niz radova eksperata za međunarodno pravo, eksperata i boraca za ljudska prava. Radovi su djelimično saopšteni na konferenciji u Frankfurtu, neki su naknadno pribavljeni a popraćeni su sa nekoliko dokumenata i izvještaja humanitarnih organizacija.

Po dogovoru sa njemačkim urednikom i izdavačem, izabrao sam iz njemačke, švajcarske štampe te drugih izvora nekoliko u međuvremenu objavljenih radova istog karaktera kako bi se zahvatili kasniji događaji iz 1993. do 1995. godine. To isto, se odnosi i na kasnije izašla dokumenta: "Otvoreno pismo" odgovornim rukovodstvima u Hrvatskoj, Društva za

"...

Stalni tribunal naroda na svom Drugom zasjedanju o bivšoj Jugoslaviji, održanom u Barceloni, Španija, od 7-11. decembra 1995. proglašava:

S obzirom na međunarodnu odgovornost:

1. Krivičnu odgovornost izvršilaca povreda ljudskih prava navedenih gore, njihovih vojnih komandanata i njihovih političkih voda za zločine protiv čovječnosti i zločin genocida, uključujući silovanja zasnovana na etničkoj osnovi. Naročito, Tribunal proglašava da postoji dovoljno dokaza da se optuže predsjednici Srbije i Hrvatske, Slobodan Milošević i Franjo Tuđman, iako nisu optuženi od strane Međunarodnog krivičnog suda OUN za bivšu Jugoslaviju.

2. Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gore) je odgovorna za sljedeće međunarodne zločine i prekršaje:

- agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i Republiku Hrvatsku;*
- intervenciju u poslove koji su u nadležnosti unutrašnje jurisdikcije Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske;*
- teške masakre i sistematske povrede osnovnih ljudskih prava albanskog stanovništva na Kosovu, uključujući i lišavanje prava na samoopredjeljenje;*
- propust da se pridržava obaveza koje proističu iz odluka Savjeta bezbjednosti o prestanku miješanja u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine i obaveza da saraduje sa Međunarodnim Tribunalom za bivšu Jugoslaviju;*
- zločine genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne;*
- ponovne i masovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava;*
- zločine protiv čovječnosti i teške masovne i sistematske povrede osnovnih ljudskih prava unutar svoje vlastite jurisdikcije.*

Početak Presude stalnog tribunala naroda donesene na drugom zasjedanju o bivšoj Jugoslaviji održanom u Barceloni 7. do 11. decembra 1995. godine.

"..."

VAŽAN KORAK KA PRAVEDNOM EPILOGU PRESUDA STALNOG TRIBUNALA NARODA

Agresijom na Bosnu i Hercegovinu i zločinima počinjenim u njenom toku ozbiljno se pozabavio i Stalni tribunal naroda sa sjedištem u Rimu. Početak VI presude donesene na II zasjedanju o sukobu u bivšoj Jugoslaviji 08.-11.12.1995. godine u Barseloni.

ugrožene narode, zbog toga što su dozvolili da žrtva agresije i sama u tome učestvuje protiv jedinog svog saveznika i druge velike žrtve velikosrpske agresije; izvještaj američke Centralne obavještajne službe, "Etničko čišćenje i drugi zločini u Bosni"; izvještaj Helsinške grupe za ljudska prava, "Etničko čišćenje Sandžaka".

I u bosanskom izdanju zadržana je autorska terminologija bez obzira da li je izdavač bosanskog izdanja smatra sasvim adekvatnom. Pri redigovanju, takođe, se nismo upuštali u preciznost iskaza ili stepen tačnosti autorovih tvrdnji ili konstatacija. Samo u nekoliko slučajeva nije bilo moguće provjeriti nazive nekih toponima, odnosno ličnih imena.

Na osnovu izvještaja Društva i njegovih sekcija povremeno objavljivanih u časopisima "Pogrom" i "Vielfalt", odnosno u posebnom izvještaju pripremljenom za Kongres za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini 1991-1995, održanog u Bonu od 31. avgusta do 4. septembra 1995. godine napisao sam cjelovit prikaz akcija Društva za ugrožene narode za pomoć Bosni i Hercegovini. U ovom izdanju on zamjenjuje kraći prikaz objavljen na kraju njemačkog izdanja pod naslovom: "Dvadesettri godine rada na ljudskim pravima ugroženih naroda". Tamo je navedeno da je glavni zadatak ove "organizacije za ljudska prava od njenog osnivanja 1970. godine, borba protiv genocida", a založili su se i "protiv kulturnog potčinjavanja manjina", kao i za njihova prava na samoopredjeljenje.

Nadam se da će ovaj prilog bar u osnovnim crtama ukazati bosanskoj javnosti na višegodišnju djelatnost ove organizacije za ljudska prava i posebno na njeno angažovanje da doprinese suzbijanju fašizma u svijetu i zločina genocida u Bosni i Hercegovini.

Na kraju smatram da je potrebno još jednom naglasiti kolosalan učinak predsjednika Društva, gospodina Tilmana Cilha, koji je i za bosansko izdanje napisao Predgovor.

Po dogovoru sa njemačkim urednikom i izdavačem u bosansko izdanje uvrstio sam četiri bloka fotografija, karata i faksimila: ZLOČINI I ŽRTVE (između str. 80 i 81). KULTUROCID (između str. 154 i 155), GENOCID KOJI JE DOZVOLJEN (SREBRENICA I ŽEPA) između str. 186 i 187, AKCIJE DRUŠTVA ZA UGROŽENE NARODE (između str. 240 i 241)

mr Muharem Kreso,
prevodilac i urednik
bosanskog izdanja

Mr. Muharem Kreso,

AKCIJE DRUŠTVA ZA UGROŽENE NARODE ZA POMOĆ BOSNI I HERCEGOVINI

Međunarodna organizacija za ljudska prava DRUŠTVO ZA UGROŽENE NARODE (GESELLSCHAFT FÜR BEDROHTE VÖLKER - GfbV) sa sjedištem u Getingenu (Göttingen) u Njemačkoj obrazovana je 1970. godine. Već 25 godina se bori protiv ugrožavanja ljudskih prava i posebno protiv najgroznijeg zločina svih vremena - GENOCIDA, odnosno uništavanja i ugrožavanja čitavih naroda i etničkih grupa, što bi odavno trebalo da bude anahronizam, a kamo li pod kraj XX stoljeća.

Danas je to moćna internacionalna organizacija sa brojnim članstvom, sa šest nacionalnih⁵⁰⁾ i preko 30 regionalnih foruma samo u Njemačkoj koja se u četvrt vijeka njenog postojanja angažovala u zaštiti brojnih naroda i etničkih grupa širom svijeta, od Grenlanda do Polinezije, od Aljaske i Kordiljera do Kamčatke, u Somaliji i južnom Sudanu, na Tibetu i srednjem Istoku, na Indijskom potkontinentu i u jugoistočnoj Aziji, na Balkanu i u srednjoj Aziji, na sjeveru i jugu Evrope, na Kavkazu i u Novoj Gvineji. Ustali su u zaštitu Maora i Apača, Palestinaca i Kurda, Čečena i Bošnjaka, Korzikanaca i Baska, Roma i Indijanaca...

Ovakva svestranost i posebno aktueliziranje problema u samoj Evropi gdje su u posljednjoj deceniji XX vijeka, u interregnumu nakon urušavanja jednog od dva antagonistička bloka došle do izražaja najernje metode fašističkih progona nesrpskih naroda na području bivše Jugoslavije, usloveli su širenje organizacije i njenu internacionalizaciju, poslije formiranja sekcija u Švajcarskoj, Austriji, Južnom Tirolu, Italiji i Luksemburgu. U

50) To su: Njemačka - Gesellschaft für bedrohte Völker Deutschland, sa sjedištem u Getingenu (Göttingen); Austrija - Gesellschaft für bedrohte Völker Österreich, sa sjedištem u Beču (Wien); Švajcarska - Gesellschaft für bedrohte Völker Schweiz, sa sjedištem u Bernu; Luksemburg - Iwerliwen fir bedreete Volleker Luxemburg, sa sjedištem u Luksemburgu; Južni Tirolo - Gesellschaft für bedrohte Völker Südtirol, sa sjedištem u Bolcanu (Bozen); Italija - Associazione per i populi minacati Italia, sa sjedištem u Firenci. (Firenze)

oktobru 1994. godine u Bernu međunarodna struktura Društva bila je ozvaničena Osnivačkom izjavom i Statutom.

Društvo za ugrožene narode Njemačke izdaje periodični časopis "PO-GROM". Do sada je izašlo više od 180 brojeva. Odnedavno izlazi i istoimeni časopis na talijanskom jeziku, sa redakcijom u Firenci i Bolcanu. Uz to Društvo za Južni Tiroi izdaje bilten "PLURALITE" (Pluralizam), a Društvo za Švajcarsku izdaje bilten "VIEIFALT" (Višestrukost).

Posebno treba ukazati da Društvo u Getingenu raspolaže bogatim arhivom, sakupljajući publikacije, članke, radove i materijale koji se odnose na probleme manjina i ugroženih naroda, kao i cjelokupnu dokumentaciju o akcijama društva čiji odjek u medijima se prati statistički. Između ostalog dobijaju oko 450 časopisa. Trenutno se radi na njegovoj digitalizaciji. Preko Internet-a priključen je na On-Line-Servis Association for Progressive Communication (APC - Asocijacija naprednih komunikacija). Pohanjeni podaci se mogu pozvati i obrađivati, a preko E-Mail (electronic mail) moguća je korespondencija sa mnogim. Na taj način GfbV može i da širi određene vijesti. Još se to testira, ali se odmaklo. Arhiv stoji na raspolaganju referentima i koordinatorima Društva u i van Biro-a, kao i Redakciji Pogroma, novinarima, advokatima, i naučnim institucijama. Ostali interesenti mogu, takođe, ugovoriti termine za svoje računare.

Hiljade članova, saradnika i darodavaca ove organizacije angažovano je na najrazličitije načine u zaštiti progonjenih, protiv svih vrsta diskriminacije na nacionalnoj, vjerskoj, rasnoj i bilo kojoj drugoj osnovi, protiv povreda ljudskih prava, protiv kulturnog potčinjavanja manjina (etnocida), a naročito protiv genocida, bez obzira u kojim oblicima i razmjerama se javlja, i bez obzira kako ga počinitelji nazivaju u cilju prikrivanja zločina.

Društvo se Balkanom počelo konkretnije baviti osamdesetih godina objavljivanjem dokumentacije i učešćem u demonstracijama protiv povreda ljudskih prava i progona Albanaca na Kosovu. Tome je bio posvećen poseban tematski broj Pogroma (176). U njemu je ukazano na mogućnosti konflikta u jugoistočnoj Evropi (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kosovo, Sandžak, Makedonija). U jesen 1990. izdavanjem brošure "Jugoslavija se raspada"⁵¹⁾ ukazalo je da osnovni razlog pojave ugroženosti i predstojeće

tragedije leži u velikosrpskim ambicijama Miloševićevog pokreta, da bi se u slijedećoj 1991. godini posvetilo zaustavljanju agresije na Sloveniju i Hrvatsku i tamo počinjenih zločina.

Kad su se u proljeće 1992. godine u Njemačku počele slivati kolone izbjeglica iz Bosne i Hercegovine Društvo je velik dio svojih aktivnosti usmjerilo na **nevideni genocid u zemlji sa hiljadugodišnjom multikulturnom tradicijom**, neočekivanim i neizazvanim masovnim zločinima - pokoljima, ubistvima, pljačkom, paljevinama. Ljudi i žene, starci i djeca bježali su sa svojih ognjišta, sretni da su izbjegli smrt pred četničkom kamom. Na put u neizvjesnost pokrenute su stotine hiljada Bošnjaka. A bježali su, iz gotovo istih razloga, i drugi: Hrvati, Romi, Jevreji, pa i značajan broj Srba. Nisu izostale ni nacionalne manjine, bježalo je prije svega **nesrpsko stanovništvo**. U Njemačkoj se taj broj odavno popeo na 500 hiljada duša.

Jačanjem otpora agresoru gotovo nenaoružanog naroda i njegovom organizacijom i konsolidacijom te su kolone bivale sve manje, ali ni do danas nisu prestale. Prošle i ove godine prve laste povratnika nagovijestile su proljeće konačnog oslobođenja zemlje i povratka neuništivoj tradiciji zajedničkog života. Nažalost nesposobnost Ujedinjenih nacija da izvrše preuzete obaveze u zaštićenim zonama, kao što pokazuje primjer Srebrenice i Žepe, mogao ih je, čak i uvećati.

Međunarodno priznata Republika Bosna i Hercegovina, ima sve uslove da ostane primjer multireligiozne, multikulturne tradicije, da ostane primjer onoga što Evropa sanja da bude i što je zacrtano planovima Evropske zajednice.

Počelo se izvještajima Društva o masakrima, silovanjima, pljački, tragedijama prognanih, svjedočenjima očevidaca, koji su se teško, ali postepeno probijali u medije i nailazili na sve veći odjek u njemačkoj i svjetskoj javnosti. Množile su se i druge inicijative, konferencije za štampu, intervju-i, razgovori sa izbjeglicama, a onda je, sredinom ljeta 1992. zaprepaštena javnost uznemirena slikom i opisom koncentracionih logora i logora smrti.

Ne prestajući sa izvještajima o grozotama velikosrpskih agresora a posebno četničkih i drugih paravojnih formacija, sve se češće organizuju panel diskusije, diskusije na TV i radiju, ne samo u Njemačkoj; protestne demonstracije, javni apeli za pomoć prognanima, protestne "straže opomene" u raznim gradovima, konfrontiranje i verbalni dueli sa

51) JUGOSLAWIEN ZERFALT SICH, Gesellschaft für bedrohte Völker, Göttingen, 1990.

dužnosnicima UN, uključujući i B. B. Galija, koji nevršenjem svojih funkcija idu na ruku zločincima i nekažnjeno direktno pomažu agresiju na članicu Ujedinjenih nacija .

Već u septembru 1992. godine u Frankfurtu je održana prva konferencija u Evropi o "etničkom čišćenju" . Na Konferenciji su, pored boraca za ljudska prava uzele učešće 42 žrtve masakra i silovanja u velikosrpskoj agresiji na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, predstavnici Komisije UN za ljudska prava (T. Mazovjeckog), a slijede nove konferencije za štampu, plaćeni oglasi u značajnim listovima, saopštenja za štampu, apeli javnosti i određenim državnim i međunarodnim forumima. Obilježavanjem godišnjica paljevine Rajhstaga i jevrejskih sinagoga ukazano je na sistematsko uništavanje 620 džamija i drugih sakralnih objekata u Bosni. Emisija "Mona Liza" na njemačkoj televiziji o masovnom silovanju 15. novembra 1992. i serija napisa u istoimenom magazinu Marije fon Valzer (Maria von Walser) rezultirala je knjigom: **NA KRAJU POŽELIŠ SAMO SMRT - MASOVNA SILOVANJA U RATU NA BALKANU.** ⁵²⁾ To i masovni javni skup sa svijećama u pomen 20.000 žrtava u Bonu (20.12.1992.) iznudili su raspravu u njemačkom parlamentu na temu "Masovna silovanja u Bosni i Hercegovini" (izlaganje T. Cilha (Tilman Zülch) vidi na str. 189-194 ove knjige).

Godina 1993. počela je spektakularnom dvočasovnom TV-emisijom "Einspruch" (Prigovor) u toku koje su T. Cilh, S. Švarc (Stephan Scgwerz) i K. Švarc-Šiling (Kristian Swerz-Schüling) u duelu sa Aleksom Buhom TV-auditorijumu stavili do znanja da je, ovaj, ratni zločinac i uručili listu sa 20.000 imena žrtava genocida , i istog dana prvim izdanjem ove knjige na njemačkom jeziku ("ETNISCHE SÄUBERUNG" - VÖLKERMORD FÜR "GROSSSERBIEN") - do sada su izašla 3 izdanja.

Slijedili su slični istupi u javnosti predsjednika i članova Društva i razgovori sa istaknutim javnim radnicima i političarima uključujući i putovanje u Zagreb sa predsjednicom njemačkog parlamenta Ritom Zismut (Rita Süßmuth) na razgovore sa hrvatskim političarima (Mesić, Granić...), učešće na Kongresu o Bosni u Njujorku (u organizaciji S. Vizentala - Simon Wiesenthal), kojom prilikom su liste žrtava i zločinaca predate predstavniku Istražne komisije UN (Schüler). Nastavljaju se straže

opomene, demonstracije, akcije slanja pisama i dopisnica na određene adrese i određenim povodima, saopštenja i konferencije za štampu, plaćenih oglasa, saradnja sa sličnim organizacijama u konkretnim akcijama, prigodnim skupovima, priredbama solidarnosti, simboličnim blokadama granice, proglasima, zahtjevima, upozorenjima, kraćim i dužim člancima i intervju-ima u listovima i istupima na TV u emisijama raznih kuća.

U ovoj godini, između ostalog su opremljena dva tematska broja "VIERTE WELT - AKTUEL" br. 102 i 104 i poslata na po 50.000 adresa na teme: "Bosna-Hrvatska-Kosovo" i "Spasite Bosnu i Hercegovinu - okončajte genocid, zaustavite agresiju, ponovo uspostavite multikulturnu Bosnu, omogućite povratak prognanih, kaznite ratne zločince".

Druga nova vrsta aktivnosti bila su otvorena pisma Društva. Prvo je upućeno 15. marta 1993. godine kardinalu Franji Kuhariću sa molbom da interveniše kod Tuđmana zbog politike prema Bosni i Hercegovini, a drugo odgovornim faktorima Hrvatske , opoziciji, intelektualcima, crkvi, sindikatima, pod naslovom: **HRVATSKA: JUČE ŽRTVA, DANAS POČINITELJ.** Otvoreno pismo upućeno je još Klausu Kinkelu (8.9.1993.), ministru vanjskih poslova Njemačke, "Koliko dugo želite snositi suodgovornost za zločinačku politiku hrvatskog predsjednika?" ...

U novembru 1993. organizovana Međunarodna konferencija protiv genocida u Bosni i Hercegovini imala je veliki značaj za međunarodni rad bosanskog lobija. Učestvovali su Marek Edelman, posljednji komandant boraca Varšavskog geta, Kristian Švarc-Šiling, Štefan Švarc članovi Bundestaga, Mohamed Amir Džafar ambasador Malezije, Frenk Makloski (Franc McCloskoy) kongresmen SAD, dr. Ejup Ganić član Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, Tilman Cilh, Čarls Nilson, Smail Balić.

Među više demonstrativnih akcija ističu se: - simbolična blokada mađarsko-srpske granice, straža ispred francuskih i britanskih konzulata, pod motom: "Mejdžor i Miteran dopuštaju da Bosna umre!" , - straža opomene na Trgu bana Jelačića u Zagrebu, - postavljanje simboličnog konclogora u centru Beča, - straža opomene ispred bivšeg koncentracionog logora Dahau, - demonstracija u Berlinu "Rezervati za Bosance", - pa četrnaestodnevna straža opomene sa štrajkom glađu bosanskih žena ispred spomenika "Noje Vahe" (Neue Wache), - "zaposjedanje" hrvatske ambasade u Bonu, a najznačajniju smatramo Skup opomene u Buhenvaldu (bivši koncentracioni logor). Učesnici: Marek Edelman, posljednji komandant

⁵²⁾ Maria von Walser, *AMENDE DU WÜNSCHT DICH NUR DEM TODT - MASSEN VERGEWALTIGUNGEN IN DEN BALKANKRIEG.*

boraca u Varšavskom getu, Alen Finkelkraut, francuski filozof, Vitautas Landsbergis, bivši predsjednik Litve.

Pored svega u ovoj godini aktivnost Društva je proširena na ukupno njemačko govorno područje i oktobra je u Bolcanu održana konferencija šest evropskih sekcija Društva za ugrožene narode. Širenjem aktivnosti i na ostale zemlje u i van Evrope Društvo je poprimilo internacionalni karakter.

I nova 1994. godina počela je već ustaljenim aktivnostima: stražama opomene, konferencijama, protestima i saopštenjima za štampu, demonstracijama u više mjesta i iscrpnom informacijom o genocidu u Bosni i Hercegovini (Tilman Cilh 24.1.1994.) ambasadorima 18 zemalja Komonvelta. Od posebnog značaja je bilo pružanje pomoći njemačkim vlastima u sprovođenju istražnog postupka protiv ratnih zločinaca i osnivanje "Evropskog foruma za Bosnu i Hercegovinu" pri Društvu za ugrožene narode (Europäische Forum für Bosnien-Herzegovina bei der Gesellschaft für bedrohte Völker) sa 500 učesnika iz niza evropskih zemalja, što predstavlja prvu reprezentativnu radnu zajednicu Bosanaca u egzilu februara 1994. a predstavnici Društva (Tilman Cilh i Fadila Memišević) ponovo su se pojavili pred Pododborom njemačkog parlamenta i govorili su o ljudskim pravima i ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini (9.3.1994.). Akcije su sve masovnije i značajnije. Tako je 10. aprila 1994. godine u Bonu održana najveća demonstracija u inostranstvu protiv podjele Bosne i Hercegovine. Pred 50.000 učesnika govorili su: Rita Zismut, Miro Lazović, predsjednici njemačkog i bosanskohercegovačkog parlamenta, Kristian Švarc-Šiling, bivši savezni ministar, Stjepan Kljuić, član Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, Irfan Ljubijankić, ministar spoljnih poslova, Tilman Cilh i drugi.

Otvorena pisma Društva, kao forma utjecaja na relevantne faktore međunarodne javnosti i politike, u ovoj godini su šire primijenjena. Prvo, sa molbom da pomogne Goraždu, upućeno je njemačkom kancelaru Helmutu Kolu (Helmuth Kohl) 22.aprila 1994; drugo je, pred početak pregovora u Ženevi (2.6.1994.) upućeno predsjedniku Švajcarske Otu Štihu (Otto Stich), sa zahtjevom da se ratni zločinci na tim pregovorima Milošević i Karadžić uhapse; treće, Bilu Klintonu (Bill Clinton) 11/12.7.1994. godine da spriječi podjelu Bosne; četvrto je išlo na više adresa (ministrima inostranih poslova Austrije, Švajcarske, Luksemburga, Italije i Njemačke)

da se pomogne ugroženim Bošnjacima Janje; a peto (19.10.1994.) ministrima unutrašnjih poslova saveznih pokrajina a onda i saveznom ministru (22.11.1994.) Njemačke, da ne protjeruju dezertere i pripadnike nesrpskih manjina iz Njemačke u Srbiju i Crnu Goru; šesto je opet upućeno (23.11.1994.) njemačkom kancelaru Kolu, sada da spasi ljude Bihaća i da se distancira od negativne francuske i britanske politike prema Bosni. Posljednja dva u ovoj godini, upućena su hrvatskom ministru odbrane Gojku Šušku (2.12.1994.) i njemačkom ministru inostranih poslova Klausu Kinkelu (11.12.1994.) blaže rečeno, obojici zbog neaktivnosti.

Akcije Društva su sve kompleksnije i raznovrsnije, međusobno dobro koordinirane, izvode se istovremeno u više mjesta i više država, bolje su praćene u medijima, živa riječ rukovodstva i članova društva u njima je sve prisutnija, neke akcije se kombinuju i sa telemostovima sa slobodnim teritorijama u Bosni, sprovode se uporedo sa akcijama za zaštitu ugroženih naroda u drugim krajevima ex-Jugoslavije (Sandžaku, Makedoniji...) i drugim krajevima svijeta. Koriste se svi mogući povodi, sastanci i skupovi na vrhu, godišnjice, jubileji (1.000 dana opsade Sarajeva, 50 godina savezničkog iskrcavanja u Normandiji, Dan ljudskih prava) i sl. da se apeluje na savjest čovječanstva i humanih ljudi, da se konačno stane na put zločincima i obnovljenom fašizmu. Ne izostaju i konkretne akcije za sakupljanje i otpremu namjenske humanitarne pomoći, akcija za skupljanje potpisa za gonjenje i kažnjavanje ratnih zločina, za pomoć u evakuaciji povrijeđenih i bolesnih iz opkoljenih gradova, a ulazi se i u direktne dijaloge i konfrontacije sa odgovornim ličnostima njemačke i evropske politike (T. Cilh - K. Kinkel, na primjer i drugi).

Masovnost akcija se postiže koordinacijom sekcija Društva, koordinacijom sa Evropskim forumom za Bosnu i Hercegovinu, istraživačkim institucijama koje se bave genocidom i ratnim zločinima, organizacijom Kulturni most (Kulturbrücke) Švajcarska-Sarajevo, Kluba "Bosna i Hercegovina" u Getingenu, Kluba "Bosansko podrinje", kulturne organizacije Italija-Hrvatska-Bosna, te mnogim drugim antiratnim i sličnim udruženjima i organizacijama.

U ovoj 1995. godini nastavljeno je suprotstavljanje manje ili više otvorenoj, ili indirektnoj podršci velikosrpskoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu i s njom povezanim genocidom u novije vrijeme neviđenih razmjera. Otpočela je saopštenjem za štampu (6.1.1995.) o uništavanju

Bošnjaka, povodom posjete Beogradu biskupa od Hildeshajma (Hildesheim) i njegovog susreta sa patrijarhom Srpske pravoslavne crkve Pavlom. Nastavljeno je javnim skupom u Bad Godesbergu (28.1.1995.) povodom "1.000 dana opsade Sarajeva" i ponovno otvorenim pismom (1.2.1995.) K. Kinkelu, što "uskraćuje pravo Bošnjacima na samoodbranu"; Skupštinom Evropskog foruma za Bosnu i Hercegovinu (22.4.1995.); maršom šutnje od Zaksenhauzena do Berlina 7. i 8. maja 1995; a i Deklaracija godišnje skupštine Društva (12. i 13.5.1995.); kao i prateće aktivnosti imale su isti karakter. Od njih je najznačajnija akcija za pokretanje radio-emisije na bosanskom jeziku za više od 500.000 bosanskih slušalaca u Njemačkoj na zapadnonjemačkoj radiomreži - Westdeutscherundfunk - WDR u Kelnu.

Višegodišnji naponi Društva u ovoj godini su posebno krunisani njegovim učešćem u organizovanju Međunarodnog naučnog Kongresa o genocidu i ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini 1991. do 1995. godine. Ostali suorganizatori Kongresa su: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz Sarajeva, te Grupa za ljudska prava iz Malezije.⁵³⁾

53) Za izradu ovog priloga, pored obavještenja "23. godine rada na unaprjeđenju ljudskih prava za ugrožene narode i Izvještaja predsjednika Međunarodnog društva za ugrožene narode (Tilmana Cilha), korišteni su pojedini brojevi časopisa Društva "Pogrom", "Vielfalt"; pojedini letci, apeli, otvorena pisma; pojedine publikacije i plakati akcija, Izvještaj Švajcarske sekcije društva i sl. Nadamo se da će prilog, iako daje samo uopšten i razumljivo nepotpun prikaz višegodišnje djelatnosti dobrih ljudi da makar ublaže patnje nedužnih, naići na pažnju informativnom blokadom izolovanih Bošnjaka.

BILJEŠKE O AUTORIMA

1. RAHELA BEŠ (Rachel Bösch), rođena 1960. godine u Togenburgu (Toggenburg - Švajcarska). Završila novinarsku školu u Minhenu (München). Filozofiju i germanistiku studirala u Minhenu, Frajburgu (Freiburg) i Brajsgau (Breisgau), a etnologiju i sociologiju u Cirihi (Zürich). Kao javni radnik do proljeća 1993. godine angažovana u Hrišćanskoj mirovnoj službi (Christlicher Friedendienst) i bosansko-švajcarskoj grupi žena "Jabuke". Od januara 1994. godine u Društvu za ugrožene narode i rukovodilac Društva "Švajcarska - Bosna i Hercegovina". Objavila knjigu dokumentacije: "NE DIJELITE BOSNU I HERCEGOVINU!" (TEILT BOSNIEN-HERCEGOVINA NICHT!), te veći broj članaka o zločinima na području bivše Jugoslavije.

2. TILMAN CILH (Tilman Zülch), rođen 1939. u Dojč Libau (Deutsch Libau); studirao političke nauke i narodnu privredu; osnivač i predsjednik Društva za ugrožene narode. Objavljeni radovi: O Bijafri, O progonjenim manjinama, Sinti i Rim, O Kurdima, O Indijancima, Te Manjine pod Hitlerom i Staljinom (sa J. Folmerom). Šef redakcije časopisa "POGROM", odgovorni urednik više zbornika radova i sličnih publikacija.

3. AIDA DAIDŽIĆ, rođena 1957. u Sarajevu; studirala arhitekturu u Sarajevu, Zagrebu i Darmštadu (Darmstadt); profesor na Visokoj tehničkoj školi u Darmštatu; saradnik Društva za ugrožene narode i Udruženja "Bedem ljubavi".

4. BOSILJKO DOMAZET, rođen 1957. u Banja Luci, studirao pedagogiju u Rijeci, živi i radi kao slobodni novinar u Zagrebu. Među ostalim saraduje u "Novoj Dalmaciji".

5. Dr. ELIZABET FONERDMAN - PANDŽIĆ (Elisabeth von Erdmann - Pandžić), rođena 1956. u Frankfurtu na Majni; studirala slavensku filologiju i historiju istočne Evrope u Bonu, Zagrebu i Frajburgu, naučni saradnik na Katedri za slavensku filologiju Univerziteta u Bambergu - težište ruska literatura, ukrajinska duhovna historija i kroatistika. Objavila brojne članke i knjige o ruskoj, ukrajinskoj, poljskoj, hrvatskoj i bosanskoj kulturnoj historiji.

6. JOHANES FOLMER (Johanes Vollmer), rođen 1950. u Unkelu na Rajni (Unkel am Rhein); studirao politologiju, germanistiku i filozofiju u

Getingenu. Inostrani redaktor dnevnika *Sent Galenskog dnevnog lista* ("St. Gallener Tageblatt"), Švajcarska; Koordinator Društava za ugrožene narode za istočnu Evropu; Suizdavač knjige *USTANAK ŽRTAVA - IZDATI NARODI IZMEĐU HITLERA I STALJINA* (Aufstand der Opfer - Verratene Völker zwischen Hitler und Stalin), Getingen 1989, izdavač knjige *"DA I MI U BOSNI PRIPADAMO SVIJETU" - ZA MULTIKULTURNI SUŽIVOT* (Das wir in Bosnien zur Welt gehören" - Für ein multikulturelles Zusammenleben), Solothurn und Diseldorf 1995.

7. **ROJ GATMAN** (Roy Gutman), rođen 1944. u Njujorku, studirao historiju u Haferfordu (Haverford - SAD) i na londonskoj Ekonomskoj školi; dopisnik Rojtera iz Londona, Bona, Beograda i Vašingtona. Od 1982. radi za Njujorški dnevnik "Njusdej" (News day) najprije kao ekspert za nacionalnu sigurnost u Vašingtonu, a od 1990. kao dopisnik za Evropu u Bonu. Objavio: *BANANA DIPLOMACY - THE MAKING OF AMERICAN POLICY 1981-1987* (Banana diplomatija - Kreiranje američke politike od 1981-1987).

8. **Dr. MILOŠ JUGAŠ**, rođen 1961. studirao medicinu na Univerzitetu u Zagrebu; specijalizirao u Njemačkoj, Švajcarskoj, Holandiji i Italiji; radi na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Zagrebu i Ministarstvu zdravlja Hrvatske - Odjeljenje za informacije i istraživanja. Između ostalog objavio: *MASS KILLINGS AND GENOCIDE IN CROATIA* (Masovna ubistva i genocid u Hrvatskoj).

9. **DŽORDŽ KENI** (George Kenney), rođen 1958. u Alžiru; od 1988. do 1992. saradnik u Ministarstvu spoljnih poslova Sjedinjenih Američkih Država, zatim rukovodilac Jugoslovenskog odjeljenja, a nakon ostavke savjetnik u Karnedži zakladi (Carnegie-Stifung - Carnegie Endowment of International Peace - Karnedži zaklada za međunarodni mir).

10. **HANO GROF FON KILMANZEG** (Hano Graf von Kiellmannseg), rođen 1935. u Hanoforu (Hanover). Pored najviših vojnih škola studirao historiju i nacionalnu ekonomiju u Bonu. General Bundesvera van službe. Duže vremena radio u Generalštabu Bundesvera, jedno vrijeme bio i komandant sjevernog krila Nato-pakta. Između ostalih učestvovao u raznim vojnim misijama u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.

11. **Dr KRISTINA FON KOL** (Christine von Kohl), rođena 1923. u Berlinu; radila kao slobodni novinar za skandinavske novine; od 1968. do 1986. godine kao dopisnik austrijskih novina "Die Presse" i "Neue Züricher

Zeitung" akreditovana u Beogradu, od 1986. godine živi u Beču; Konsultant Međunarodne helsinške federacije za ljudska prava za bivšu Jugoslaviju i Albaniju; Objavila: "JUGOSLAWIEN" (JUGOSLAVIJA) i "KOSOVO GORDISCHER KNOTE DES BALKAN" ("Kosovo - gordijev čvor Balkana").

12. **Mr MUHAREM KRESO**, rođen 1924. godine u Bileći - Bosna i Hercegovina. Učiteljsku školu završio u Sarajevu i Mostaru. Historiju studirao u Sarajevu i Beogradu. Završio Višu vojnu akademiju i postdiplomski studij u Beogradu. Bio naučni saradnik Vojnoistorijskog instituta i predavao vojnu historiju na više vojnih akademija i Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Objavio više knjiga i naučnih radova iz savremene historije.

13. **Dr. MLADEN LONČAR**, rođen 1960. u Novom Sadu; studirao medicinu u Novom Sadu; specijalizirao psihologiju i do protjerivanja radio u Bolnici u Novom Sadu; sada kao izbjeglica živi u Zagrebu i radi u Ministarstvu zdravlja Republike Hrvatske - Odjeljenje za informacije i istraživanja.

14. **FADILA MEMIŠEVIĆ**, Saradnica ispostave Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti u Zenici, predsjednik Evropskog foruma za Bosnu i Hercegovinu, pri međunarodnom društvu za ugrožene narode sa sjedištem u Getingenu. Učesnik i organizator brojnih akcija u korist Bosne i Hercegovine.

15. **FELICITAS RODER** (Felicita Rohder), rođena 1969. u Koblencu; slavistica, zaposlena u Istočnoevropskom savezu društava za ugrožene narode. Objavila više članaka časopisu "Pogrom"

16. **Dr ANDREAS ZELMECI** (Andreas Selmec), rođen 26. jula 1963. godine u Bazelu (Basel - Švajcarska), studirao germanistiku, filozofiju i historiju umjetnosti na Univerzitetu u Bazelu i Minhenu. Doktorirao na temu "Obrazovanje za slobodu? o pedagogiji, romanu i igrama u 18. stoljeću". Objavio knjigu o narodu Herera u Namibiji. Od marta 1995. godine član redakcije časopisa Društva za ugrožene narode "POGROM".

17. **Dr MILAN ŠTERN**, rođen 1949. u Sarajevu, od 1978. do 1985. godine i od septembra 1991. boravi u Njemačkoj; studirao medicinu na Univerzitetu u Sarajevu; specijalizirao neurologiju i psihijatriju; član Jevrejske opštine Sarajevo; savjetnik u Društvu za ugrožene narode.

18. BENEDIKT ŠTUMPF (Benedikt Stumpf) rođen 1967. u Dortmundu; studirao historijske nauke na Filozofiji i društvenim naukama u Bohumu (Bochum - Njemačka). Saradnik Društva za ugrožene narode.

19. Dr ALFRED DE ZAJAŠ (Alfred de Zayes), rođen 1947. američki međunarodni pravnik (dr. jur. Harvard) i historičar (dr. phil. Göttingen), advokat u Njujorku i Floridi; Između ostalog objavio: NEMESIS AT POTSDAM (Presuda u Podsdamu), DIE WERMACHTUNTERSUCHUNGSSTELLE ANMERKUNGEN ZUR VERTREIBUNG (Istraživački centar Vermahta - napomene o protjerivanju), sada zaposlen kao međunarodni pravnik u Ženevi.

SKRAĆENICE

AP	Associated pres (Asocijated pres) - Novinska agencija Ujedinjena štampa
APC	Asociation for Progresive Communication - Asocijacija za napredne komunikacije
CIA	Central Inteligence Agency - Američka centralna obavještajna služba
E-Mail	Electronic Mail - Elektronska pošta
EZ	Evropska zajednica
FUEV	Federalistischen Union Europeäische Volkergruppen - Federalna unija evropskih narodnih grupa
GfbV	Gesellschaft für bedrohte Völker - Društvo za ugrožene narode
HDZ (za BiH)	Hrvatska demokratska zajednica (za Bosnu i Hercegovinu)
HV	Hrvatska Vojska
HVO	Hrvatsko vijeće obrane
JNA	Jugoslovenska narodna armija
JOS	Jugoslovenske oružane snage
MNVS	Muslimansko nacionalno vijeće Sandžaka
KEBS	Konferencija o evropskoj bezbjednosti i saradnji
NATO	North Atlantic Treaty Organisation - Sjevernoatlantski pakt
OUN	Organizacija ujedinjenih nacija
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
RTV, TV	Radio-televizija, televizija
RFI	Radio Frans International - Francuski međunarodni radio
SAD	Sjedinjene Američke Države
SDA	Stranka demokratske akcije
SDS (BiH)	Srpska demokratska stranka (Bosne i Hercegovine)
SPC	Srpska pravoslavna crkva
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	United Nations High Commission for Refuges - Visoki komited Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNPROFOR	United Nations Protection Forces - Zaštitne snage ujedinjenih nacija
WDR	Westdeutsche Rundfunk - Zapadnonjemačka radiomreža, Keln

DOSAD OBJAVLJENO:

Biblioteka "TRIBINA:"

1. POGLED NA DRUŠTVENO I POLITIČKO ORGANIZIRANJE BOŠNJAKA-MUSLIMANA, Prof.dr. Kemal Hrelja, Alija Isaković, Fikret Muslimović
2. ORGANIZIRANOST, STRUKTURA MOĆI I DRŽAVOTVORNOST BOSANSKIH MUSLIMANA, Prof.dr. Kemal Hrelja, Dr. Tarik Dizdarević, Prof.dr. Mujo Slatina
3. MASS - MEDIJI DANAS I SUTRA Prof.dr. Emina Kečo, Hadžem Hajdarević, Mufid Memija, Kemal Muftić, Asim Gruhonjić
4. MIROVNI PREGOVORI I INTERESI BOSANSKIH MUSLIMANA, Prof.dr. Omer Ibrahimagić
5. AGRESIJA NA R BiH I ODBRANA DRŽAVE, Nedžad Ugljen, Jusuf Jašarević, Vehbija Karić, Rifat Bilajac, Asim Gruhonjić
6. ISLAMSKA CIVILIZACIJA I BOSANSKI MUSLIMANI, Prof.dr. Jusuf Žiga
7. HISTORIJSKA BIT NACIJE, Prof.dr. Mustafa Imamović, Prof.dr. Jusuf Žiga
8. ODBRANA ZEMLJE I BORAČKA ZAŠTITA, Hamdija Hadžihanović, Brog.general Munib Bisić
9. ANTIISLAMSKI SINDROM KAO FAKTOR DESTRUKCIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Dr. Halid Čaušević, SYNDROM ANTIISLAMIQUE COMME FACTEUR DANS LA DESTRUCTION DE LA BOSNIE ET HERZEGOVINE
10. INFORMIRANJE U NOVIM UVJETIMA, Asim Gruhonjić, Arif Zulić
11. KAKO SARAJEVO PREŽIVLJAVA DA BI ŽIVJELO, Šefkija Okerić, Dr. Tarik Kupusović
12. BOSANSKI MUSLIMANI I FEDERACIJA BiH, Prof.dr. Ibrahim Bušatlija, Edib Bukvić, Prof.dr. Kasim Begić, Doc.dr. Šaćir Filandra
13. PRILOG SOCIJALNO PSIHOLOŠKOM RAZUMIJEVANJU AGRESIJE NA R BiH, Dr. Mujo Slatina
14. NACIONALNO I NACIONALISTIČKO, Dr. Tarik Dizdarević
15. SRPSKO GRAĐANSKO VIJEĆE I BUDUĆNOST R BiH, Dr. Mirko Pejanović, Dr. Halid Čaušević, Dr. Omer Ibrahimagić
16. AGRESIJA I GENOCID - FALSIFIKAT I REVIZIJA, Dr. Ćazim Sadiković
17. NEW WORLD ORDER AND BOSNIA AND HERZEGOVINA - NOVI SVJETSKI POREDAK I BOSNA I HERCEGOVINA, Dr. Irfan Ljubijankić
18. FEDERACIJA PROJEKCIJA BUDUĆNOSTI BiH - BUDUĆNOST BOSNE I HERCEGOVINE KAO STJECIŠTA CIVILIZACIJA, Prof.dr. Ivo Komšić, Prof.dr. Zdravko Sančević
19. SUKCESIJA ex-SFRJ, Dr. Dževad Derviškadić
20. POVIJESNA PLJAČKA ZEMALJSKOG OD STRANE NEBESKOG NARODA, dipl.ing. Nedžad Aganović
21. CENTRALNA BANKA I MONETARNI SISTEM R BiH, Doc.dr. Enver Backović
22. BOŠNJAČKI MEMENTO, Prof.dr. Hajrudin Numić
23. STRANA ULAGANJA U REPUBLICI BOSNI I HERCEGOVINI, Tufik Burnazović
24. AGRESIJA I PROPAGANDA, Prof.dr. Muhamed Nuhić
25. PRAVNI OSNOVI NESTANKA JUGOSLAVIJE, Dr. Halid Čaušević
26. ROY GUTMAN "SVJEDOK GENOCIDA" PROMOCIJA - ROY GUTMAN "A WITNESS TO GENOCIDE" PROMOTION

27. BITKA ZA NAFTU ISLAMSKIH ZEMALJA, Prof.dr. Muris Osmanagić
28. O BOSANSKOM JEZIKU, Prof.dr. Senahid Halilović
29. ZLOČINCI PRED HAŠKIM SUDOM, Sead Hodžić
30. KORELACIJA VJERE I NACIJE, Prof.dr. Ibrahim Bakić
31. AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU I BOSANSKA KRAJINA, Muhamed Bešić
32. RAZVOJNE I ŽIVOTNE DILEME SARAJEVA, Prof.dr. Midhat Aganović
33. PRAVO NA SAMOOPREDJELJENJE, Mustafa Resulović
34. BOSNA I "GLOBALNI BALKAN", Muhamed Bešić
35. JUBILEJ I KRIZA UJEDINJENIH NACIJA, Mustafa Resulović

U saradnji sa press-centrom Armije Republike Bosne i Hercegovine:

1. NEUM I BOSANSKO PRIMORJE
2. ISLAM OVDJE I SADA
3. ARMIJA - KLJUČ MIRA
4. USTAV FEDERACIJE BiH (neslužbeni prijevod)

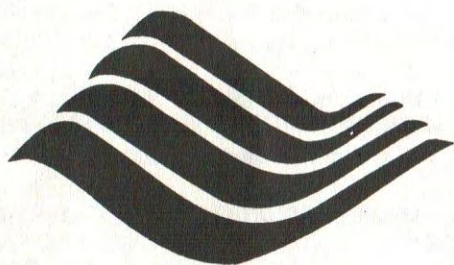
Biblioteka "ARABESKA"

1. ISLAM U BOSNI, Dr. Mustafa Cerić, Reisu-l-ulema
2. KRVAVA BOSANSKA ZBILJA, Prof.dr. Jusuf Žiga
3. ČOVJEK USPRAVNOG HODA,
4. BOŠNJACI U OSMANSKOJ DRŽAVI, Akademik Avdo Sućeska
5. SANDŽAK NA PUTU AUTONOMIJE
6. STANJE KULTURNOG BLAGA BiH
7. KRVAVA BOSANSKA ZBILJA - dopunjeno drugo izdanje, Prof.dr. Jusuf Žiga

Biblioteka "POSEBNA IZDANJA"

1. RATNI KONGRES BOSANSKOMISLIMANSKIH INTELEKTUALACA, 22. DECEMBAR 1992.
2. SVJEDOK GENOCIDA, Roy Gutman
3. PREGLED RADA 1992.-1994.
4. UZROCI, CILJEVI I RAZMJERE AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU 1991.-1995. - CAUSES, OBJECTIVES AND EXTENT OF THE AGGRESSION AGAINST BOSNIA AND HERZEGOVINA 1991.-1995., Prof.dr. Smail Ćekić
5. SANDŽAČKO PITANJE - SANJAK QUESTION - Prof.dr. Šefkija Ćekić

Sponzor ove knjige je:

J.P. PTT SAOBRAĆAJA BiH